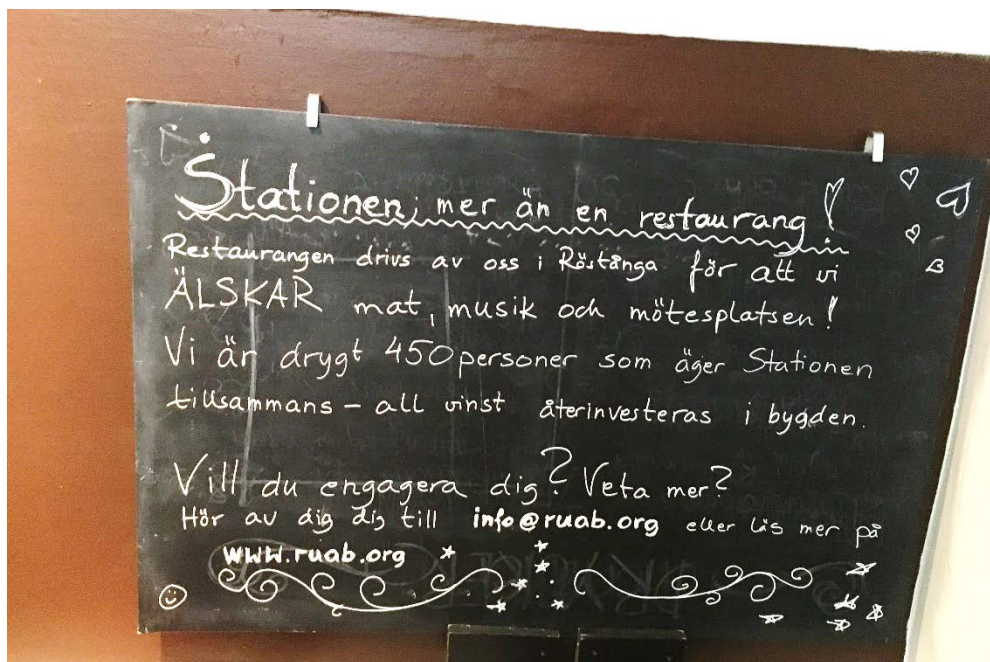

Bygdebolag – en ny metod för landsbygdsutveckling

“Bygdebolag” – limited liability companies which re-invest their profit in their local community – A new method for rural development

Elin Sjöman

Bygdebolag – en ny metod för landsbygdsutveckling

“Bygdebolag” – limited liability companies which re-invest their profit in their local community – A new method for rural development

Elin Sjöman

Handledare: Ildikó Asztalos Morell, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Examinator: Brian Kuns, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0797

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Stationen, den bygdeägda restaurangen i Röstånga (Foto: Elin Sjöman)

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: bygdebolag, utvecklingsbolag, landsbygdsutveckling, socialt kapital, mobilisering, governance, Bourdieueconomics

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Kommunsammanslagningar och centraliseringar har lett till att statens närvaro på landsbygderna minskat och en större del av ansvaret för landsbygdsutveckling ligger på lokalsamhället. Mot den här bakgrunden har bygdebolagen växt fram – lokala aktiebolag som ägs av personer i eller med anknytning till bygden där all vinst återinvesteras i lokalsamhället.

I den här uppsatsen studerar jag bygdebolagen som en metod för landsbygdsutveckling. Med ett fenomenologiskt angreppssätt fokuserar jag på att lyfta fram informanternas syn på organisationsformen, framförallt aktiva i bygdebolag och bolagens aktieägare. Det empiriska materialet är inhämtat vid en fallstudie samt kompletterande intervjuer där semistrukturerade intervjuer var den främsta insamlingsmetoden. Genom att använda mig av teorier kring socialt kapital, mobilisering, samt faktorer som avgör platsers välstånd gör jag en grundläggande undersökning av varför bygdebolagen finns, vad de gör, innebär och kan komma att innebära. Med hjälp av kritik mot landsbygdsutveckling ur ett underifrånperspektiv analyseras även riskerna med utveckling som drivs av lokalsamhällesorganisationer.

Bygdebolagen är ett nytt sätt att arbeta med landsbygdsutveckling på. De har växt fram i ett tomrum mellan samhällssektorer, ett företagande på gränsen mellan det ideella och det offentliga. Organisationsformen har utvecklats från lokala initiativ till att bli en institution, ett sätt att arbeta med landsbygdsutveckling på. Genom bygdebolagen kan idéer kanaliseras och resurserna som krävs för genomförande mobiliseras. Framförallt deras modell för lokal finansiering lyfts fram som ett intressant bidrag till en ny typ av landsbygdsutveckling. För att bolagen ska fungera krävs socialt kapital i form av bygdens och omgivningens tillit. De kan då bidra till att bygdens välstånd byggs upp.

Metoden är ny och relativt okänd, men då bygdebolag samverkar kan kunskapen om organisationsformen intensifieras, både inom bolagen och i samhället. Då kunskaperna sprids ökar tilliten till metoden, något som skapar bättre förutsättningar för dem att bidra till landsbygdsutveckling.

Nyckelord: bygdebolag, utvecklingsbolag, landsbygdsutveckling, socialt kapital, mobilisering, governance, Bourdieueconomics

Abstract

The centralization of Government and merging of municipalities has reduced the level of state presence in rural areas in Sweden. In turn, the responsibility for rural development has shifted over to local communities. This is the backdrop against which the phenomenon of 'bygdebolag' has emerged. A 'bygdebolag' is a form of limited liability company, owned by a community, where all the profit is re-invested in the community. The purpose of this essay is to study 'bygdebolag' as a method for rural development. This is done through a phenomenological approach, with a focus on emphasising the informant's perspectives on the form of organization. The informants primarily consist of persons who have invested in 'bygdebolag' or who are involved in their activities.

The empirical material has been gathered during a case study and through complementary interviews, where semi-structured interviews were the primary used collecting method. Through theories of social capital, mobilization, and factors deciding the wealth of a place I conduct a fundamental study of why 'bygdebolag' exist, what they do, as well as their significance now and in the future. Critique of governance and bottom-up development helps analyse the risks of rural development run by community organizations.

The 'bygdebolag' are a new way of working with rural development. They have emerged in the vacuum created between the civic and public spheres in society. The organisation form has developed from local initiatives into becoming an institution, a method for rural development. Through 'bygdebolag' it is possible to channel ideas and mobilize resources to make them come true. The method for local funding has especially been emphasized as a step towards a new form of rural development. 'bygdebolag' are dependent on social capital, in terms of community and societal trust, to be able to achieve an increased wealth in the community.

The method of 'bygdebolag' is new and rather unknown. However, through cooperating between themselves and with the rest of society the knowledge about the method may be intensified. Greater knowledge about the method increases the level of trust in the method which in turn creates better conditions for 'bygdebolag' to contribute to rural development.

Keywords: bygdebolag, utvecklingsbolag, rural development, social capital, mobilization, governance, Bourdieueconomics

Förord

Och sen måste ni prata med Tina-Marie och hålla ett stormöte. Hon har en massa idéer om utveckling i socknen och det måste göras något nu.

Dessa ord var början på det arbete som ledde fram till att det bygdebolag jag är engagerad i bildades. Ett aktiebolag med vinstutdelningsbegränsning som jobbar för vår sockens utveckling.

Det är inte vårt bygdebolag den här uppsatsen ska handla om, men mitt val av ämne har påverkats av mina egna erfarenheter av att bilda och driva bygdebolag. Vi bildade vårt bolag 2017 och jag sitter fortfarande med i styrelsen. Det har gjort att jag har hamnat i sammanhang där andra som också driver bygdebolag finns och jag har fått ta del av deras erfarenheter. Kontakten med dem, kombinerat med mina egna erfarenheter, har gjort att jag fått upp ögonen för det här sättet att arbeta med landsbygdsutveckling och jag har blivit nyfiken. Har andra samma upplevelser som vi av att jobba på det här sättet? Hur har de gjort? Vad kan det här sättet att arbeta på leda till?

Jag vill tacka alla som på något sätt har hjälpt mig i arbetet med den här uppsatsen. Ni har allihop har varit viktiga för att den skulle bli verklighet. Framförallt vill jag tacka alla mina informanter. Alla ni som tagit er tid att svara på frågor och släppa in mig i er vardag. Många varma tack till er! Utan er hade inte den här uppsatsen varit möjlig.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	7
1.1 Syfte och frågeställningar	8
1.2 Disposition	8
2 Teoretiska utgångspunkter.....	10
2.1 Governance och riskerna det medför	10
2.2 Mobilisering.....	11
2.3 Socialt kapital.....	12
2.4 Bourdieueconomics	13
2.4.1 Institutioner	14
3 Genomförande	15
3.1 Metod, avgränsningar och urval	15
3.1.1 Min ingång till ämnet	15
3.1.2 Intervjuer.....	15
3.1.3 Observationer	18
3.1.4 Övriga källor.....	19
3.1.5 Urval och avgränsning	19
3.2 Presentation av de studerade bygdebolagen	21
3.2.1 Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb)	21
3.2.2 GUBIS (Gotländska utvecklingsaktiebolag i samverkan)	22
3.3 Trovärdighet och generaliserbarhet.....	23
3.4 Etiska överväganden	24
4 Mobilisering.....	26
4.1 Att ena byn.....	26
4.2 Investera för förändring.....	30
4.3 Engagemanget går i vågor	32
4.4 Sammanfattning av kapitel 4	34
5 Bygdebolag som organisationsform	36
5.1 Offentlig, privat, ideell eller mitt emellan?.....	36
5.1.1 Fyller ut tomrummet efter kommunen	36
5.1.2 Samarbetet med kommunen.....	38
5.1.3 På gränsen mellan samhällssektorer	41
5.2 Landsbygdsutveckling via aktiebolag	42
5.2.1 Att passa in i systemet	42
5.2.2 Aktiebolagets andra fördelar	43
5.2.3 Vem påverkar utvecklingen?.....	46
5.3 Sammanfattning av kapitel 5	48
6 Bygdebolagens potential	49
6.1 Institutioner för landsbygdsutveckling.....	49
6.2 Vad kan bygdebolagen innebära för landsbygdsutvecklingen?	52
6.3 Sammanfattning av kapitel 6	57
7 Slutsats.....	59
7.1 Varför har bygdebolag bildats?.....	59
7.2 Hur engagerar bygdebolagen sina lokalsamhällen?	59
7.3 Hur kan bygdebolagen bidra till landsbygdsutvecklingen?.....	60

8 Vidare forskning	62
9 Referenser	63
Video	66
Icke publicerade källor	66

1 Inledning

Vad innebär det att ingen bygger hus här? Varför bygger ingen hus här? Varför är vår skola nedläggningshotad? Varför måste vi hitta lösningar här för att ta hand om tomma hus?

Citatet ovan kommer från en av mina informanter. Han är ordförande för Röstånga Tillsammans och Röstånga Utvecklings AB (svb), en förening och ett bygdebolag som arbetat för sin bygds utveckling i snart tio år.

Sverige ser annorlunda ut idag jämfört med för 70 år sedan. Då fanns det 2500 kommuner, idag finns det 290 (Herlitz & Arén 2017:15). I samband med kommunsammanslagningarna lades många kommunalkontor ner och antalet förtroendevalda minskade markant (ibid). Resultatet har blivit att ”den geografiska tätheten av politikens administrativa centra” har minskat, något som framförallt har drabbat landsbygderna och skärgårdarna (ibid). En centralisering har alltså skett, vilket har medfört att avstånden mellan politiker och lokalsamhälle har ökat. Även boenden och service koncentreras allt mer till centralorter och större populationscenter (Ronby 1994:136). Herlitz och Arén (2017:8) menar att det går att se ett samband mellan kommunsammanslagningarna och den stora ökningen av lokala utvecklingsgrupper som skett sedan dess. Anledningen är enligt dem att kommunerna inte erbjuder tillräckliga förutsättningar till utveckling (ibid).

Regeringen tillsatte 2015 den parlamentariska landsbygdskommittén med uppdraget att ”lämna förslag till inriktning och utformning av en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder” (Parlamentariska landsbygdskommittén 2017:57). I sitt slutbetänkande konstaterar de bland annat att staten har dragit sig tillbaka från landsbygderna för att istället koncentrera sin verksamhet ”till tätorter och större städer” (Parlamentariska landsbygdskommittén 2017:171f). Von Essen och Svedberg (2019:53f) skriver att en ökad professionalisering håller på att ske i civilsamhället. Civilsamhällets roll har till viss del förändrats till att uppfattas som en allt viktigare leverantör av välfärdsinsatser (ibid). Den parlamentariska landsbygdskommittén beskriver föreningslivet på de svenska landsbygderna som mångfacetterat och lyfter fram att det bidrar till en mängd olika insatser utöver det som är deras egentliga uppgifter (Parlamentariska landsbygdskommittén 2017:211f). En typ av civilsamhällesorganisation som särskilt omnämns är utvecklingsbolag inom vilka individer går ihop ”för att samordna och mobilisera resurser för investeringar i ortens utveckling och på så sätt bidrar till ökad näringslivsutveckling, service, fritidsutbud och till och med inflyttning” (ibid).

Dessa utvecklingsbolag, eller bygdebolag som de också kallas, har bara funnits sedan tidigt 2000-tal (Riedmüller 2012:12), men har på kort tid blivit allt vanligare. Det finns dock ingen egentlig överblick över hur många bolag

som finns. I arbetet med den här uppsatsen har jag upptäckt att det till viss del även saknas en definition av vad ett bygdebolag är. Jag kommer därför att använda mig av den definition jag funnit vara vanligast. Enligt den är bygdebolagen lokalt ägda aktiebolag (Herlitz & Arén 2017:39), de ägs av personer i en bygd eller personer med koppling till bygden (Petersson 2012). De har även vinstutdelningsbegränsning (Herlitz & Arén 2017:39), och delar därmed inte ut eventuell vinst till aktieägarna. Den återinvesteras istället i bygden. Vinsten för aktieägarna kan istället ses som en livskraftig bygd med god service (Kiladalens Utveckling AB, 2019).

Vissa bolag har slagit fast sin vinstutdelningsbegränsning genom att bilda aktiebolag med tillägget svb (särskild vinstutdelningsbegränsning). Som namnet tyder på syftar bolagsformen till att det inte ska vara möjligt att ta ut vinst ”i någon större utsträckning” (Justitiedepartementet 2004:37). Inte heller om ett svb-bolag skulle likvideras kan någon vinst delas ut till aktieägarna. Den går istället till Allmänna arvsfonden (Bolagsverket 2019a). Svbtillägget går inte att återkalla. Detta för att säkerställa att bolagens vinst stannar kvar i bolagen (ibid). Andra bygdebolag är organiserade som vanliga aktiebolag, utan svbtillägget. De har istället skrivit in vinstutdelningsbegränsningen i sin bolagsordning, aktiebolagens regelsamling (Bolagsverket 2019c).

Bygdebolagen har alltså gemensamt att de arbetar för att utveckla sin bygd, vinsten återinvesteras i lokalsamhället och bolaget ägs av lokala aktieägare eller personer med kopplingar till bygden.

1.1 Syfte och frågeställningar

Trots bygdebolagens ökade betydelse som aktör för landsbygdsutveckling är organisationsformen relativt outforskad. Med den här uppsatsen vill jag, med hjälp av en fallstudie samt intervjuer av aktiva i olika bygdebolag, genomföra en grundläggande studie av organisationsformen. På så sätt hoppas jag kunna bidra med kunskap till ett förhållandevis outforskat fält. Uppsatsens syfte är därmed att *undersöka bygdebolag som en metod för landsbygdsutveckling*.

För att uppnå detta syfte kommer jag utgå från följande frågeställningar:

- Varför har bygdebolag bildats?
- Hur engagerar bygdebolagen sina lokalsamhällen?
- Hur kan bygdebolagen bidra till landsbygdsutvecklingen?

1.2 Disposition

Uppsatsen är indelad i åtta delar. Detta inledande kapitel har satt in läsaren i den kontext inom vilken min uppsats utspelar sig. Jag har även presenterat

det syfte och de frågeställningar som ligger till grund för studien. I nästa kapitel, 'Teoretiska utgångspunkter' presenteras de teoretiska begrepp samt premisser jag använder i analysen av mitt material. Det följs av kapitel 3 'Genomförande' som beskriver mitt tillvägagångssätt samt de metodologiska överväganden jag behövt göra under arbetets gång. Kapitel 4–6 utgör uppsatsens huvuddelar där mitt empiriska material teoretiseras och analyseras. I kapitel 4 'Mobilisering' följer jag uppbyggnaden av Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb) för att försöka identifiera de faktorer som varit avgörande för att engagera bygden. Detta följs av kapitel 5 'Bygdebolag som organisationsform' där jag undersöker bygdebolagen på ett mer övergripande plan med hjälp av mina informanternas olika perspektiv. Jag utreder bygdebolagens roll i samhället samt betydelsen av att vara aktiebolag för arbetet med landsbygdsutveckling. Analysen avslutas med kapitel 6 'Bygdebolagens potential' där jag tittar närmare på vad bygdebolagen har inneburit och kan innebära inom landsbygdsutvecklingen. Analysen leder fram till kapitel 7 'Slutsats' där studien sammanfattas och jag pekar ut de slutsatser som kan dras av min studie. Den åttonde delen av min uppsats är 'Vidare forskning'. Här presenterar jag de frågor som inte fått plats i uppsatsen, men som likväl är värda att undersökas närmare av någon annan.

2 Teoretiska utgångspunkter

I analysen av det empiriska materialet kommer jag att använda mig av fyra teoretiska utgångspunkter, vilka presenteras i det här kapitlet. Den första är styrelseformen governance samt de risker den medför. Jag kommer även att använda mig av teorier kring mobilisering och socialt kapital. Den sista utgångspunkten är Svendsen och Svendsens (2003) förklaringsmodell Bourdieueconomics som är framtagen för att understryka vikten av fungerande institutioner och socialt kapital för att bygga upp ett samhälles välbefinnande.

2.1 Governance och riskerna det medför

Den samhällsutveckling som presenterades i inledningen beskriver hur staten har centraliserat sin verksamhet till städer och tätorter och att civilsamhället har fått en ökad betydelse som leverantör av välfärd. Denna utveckling kallas ofta för en övergång från government till governance (Montin & Hedlund 2009:7). Det vill säga en övergång från en styrning ovanifrån, där staten reglerade och tog ansvar för utvecklingsinsatser, till idag då det inte anses möjligt för staten att åstadkomma en jämlik utveckling över ett helt land på egen hand (Schucksmith 2012:15). Staten måste därför överlåta en del av ansvaret på andra samhällssektorer (ibid). Ytterligare en aspekt av governance är att en professionalisering skett i den offentliga finansieringen av landsbygdsutveckling. Allmänna och generella bidrag har övergått till att bli resultatorienterade, i form av projektfinansiering eller prestationsersättning (Kulturdepartementet 1999:216). Något Herlitz och Arén (2017:5) kritiserar eftersom de menar att projektfinansiering inte är ett tillräckligt stöd för att nå en hållbar utveckling, särskilt inte då villkoren för projekten ofta bestäms uppifrån. De anser att det istället krävs en struktur som ger möjlighet till lokalt inflytande (ibid).

Inom governance ryms också en trendövergång från att ha förespråkade landsbygdsutveckling som styrs ovanifrån till att anse att de som bäst utvecklar en bygd är de som finns där, att landsbygdsutveckling bör ske med underifrånperspektiv (Schucksmith 2012:11). Ronnby (1994:12f) skriver att gräsrotsnivåns deltagande är viktigt eftersom det vitaliserar politiken och demokratiserar utvecklingen. Walter (Kulturdepartementet 1999:193) menar att samhällsmedborgarnas engagemang och deltagande ökar om beslutsfattandet sker närmare dem. Alla delar dock inte den tanken fullt ut. Schucksmith (2012:17) skriver att reformer som ökar inflytandet för den lokala nivån också kan ses som ett maskerat sätt för staten att undvika att ta ansvar för nedskärningar av lokal service. Ett sätt för staten att avsäga sig sitt ansvar för sina medborgare (ibid).

Schucksmith (2012) betonar riskerna med att lägga för stort fokus på att arbeta med landsbygdsutveckling ur ett underifrånperspektiv. Detta eftersom han menar att det riskerar att skapa klyftor mellan bygder då inte alla

lokalsamhällen har förutsättningarna för att utnyttja det ansvar och handlingsutrymme som följer med governance (Schucksmith 2012:29). Risken är att de bygder som har tillräcklig kapacitet blir ännu starkare och att de som inte har det försvagas. Schucksmith (2012:12) förespråkar istället ett nätverksbaserat perspektiv. Enligt detta synsätt uppnås jämlik landsbygdsutveckling då krafter ovanifrån och underifrån blandas och hjälps åt. Då aktörer från alla nivåer samverkar och den lokala nivån får stöd att bygga upp sin kapacitet (ibid).

Övergången till styrning via governance sätter ramarna för den verklighet bygdebolagen växt fram inom. Detta samt kritiken mot styrelsesättet finns med löpande genom hela uppsatsen.

2.2 Mobilisering

Mobilisering kan definieras som något som samlar mänskliga och materiella resurser (Ronnby 1994:128). Genom mobilisering kan människor förvandla drömmar och intentioner till uppfyllda mål (Ronnby 1994:130). I sin avhandling undersöker Gunnarsdotter (2005) olika förändringsprocesser som pågått i en by i Småland. En av dessa är en mobiliseringsprocess för att behålla byskolan. Mobilisering lyfts fram som en av förutsättningarna för ett kollektivt agerande (Smelser 1963 se Gunnarsdotter 2005:101), något som oftare sker i lokalsamhällen som glöms, diskrimineras eller möts av andra problem (Ronnby 1994:128). Genom att mobilisera sina resurser kan människor alltså agera tillsammans. Gunnarsdotter (2005:101) menar också att mobilisering kan ses som ”ett sätt för landsbygdens invånare att behålla eller återta kontrollen över sin hembygd oavsett om den är lönsam eller inte. Vidare i kapitlet diskuterar hon vad som krävs för att mobilisering ska kunna ske. Aspekter som lyfts fram är rekrytering av lokala resurser, mänskliga såväl som materiella, samt att skapa förankring för mobiliseringsarbetet hos de berörda aktörerna (ibid).

Mobilisering kan delas in i tre faser: inledning, den entusiastiska fasen samt etableringsfasen, där faserna ofta överlappar varandra i de fall mobiliseringen pågår under en längre tid (Smelser i Gunnarsdotter 2005:104). En förutsättning för att processen ska fortgå är att det finns flera frågor att jobba med (Ronnby 1994:38). Ronnby (1994:130f) lyfter fram att en del av mobiliseringen handlar om att använda de erfarenheter och resultat som uppkommit på ett sätt som motiverar till att fortsätta arbeta.

I sin rapport tar Ronnby (1994:132f) fram en sammanställning över sju förutsättningar för kollektivt handlande. I den här uppsatsen kommer jag dock att använda mig av Gunnarsdotters översättning nedan:

1. Människor upplever gemensamma problem.

2. Människor har otillfredsställda behov.
- 3 Människor har gemensamma erfarenheter av möjligheten att agera tillsammans på ett effektivt sätt.
4. Det finns ett ramverk med realistiska mål.
5. Det finns tillgängliga resurser som kan kontrolleras och användas (kulturella, sociala, färdigheter, ekonomiska, politiska och materiella).
6. Det finns tillräckligt med kunskap om strategier, taktik och metoder.
7. Det finns människor som kan ta initiativ och uppmuntra, motivera, samla och organisera andra.

(Ronby 1994 se Gunnarsdotter 2005:102)

2.3 Socialt kapital

Begreppet socialt kapital förknippas ofta med Robert Putnam. Han har genom studier av italienska regionala styren kommit fram till att skillnaden i hur väl de olika regionerna fungerar går att koppla till hur aktiva deras civilsamhällen är (Putnam 2001). Ju aktivare civilsamhälle, desto bättre fungerar regionen. Förklaringen till detta menar Putnam är socialt kapital. Han ser socialt kapital som gemensamma nätverk, normer och tillit, vilka underlättar för att samordna och samarbeta för att nå gemensamma fördelar. Putnam menar att det sociala kapitalet förstärker även de fördelar som kommer av investeringar i fysiskt kapital och humankapital (ibid).

Pierre Bourdieu beskriver socialt kapital på ett lite annorlunda sätt. Hans utgångspunkt ligger i en vilja att beskriva kapital i alla dess former, inte bara det ekonomiska. Ur denna ansats utvecklar han en modell där samhällets resurser delas in i olika kapital. De han framförallt använde sig av var följande fyra typer: ekonomiskt, kulturellt, symboliskt och socialt kapital. Han menar att alla mänskliga handlingar drivs av ekonomiska krafter, vilket gör att alla kapital på något sätt kan omvandlas till ekonomiskt kapital. Bourdieu utgår mer ifrån individen än Putnam och ser socialt kapital som den potentiella resurs som olika nätverksrelationer inom en grupp utgör (Svendsen & Svendsen 2003:616ff).

Flera forskare delar in socialt kapital in två typer. Rothstein (2003:111) kallar dem för överbyggande och inbundet socialt kapital. Det överbyggande sociala kapitalet innebär att kontakter skapas över socioekonomiska samt andra typer av gränser (ibid). Svendsen (2006:42) beskriver det som att det finns öppna nätverk och generell tillit i samhället. Det inbundna sociala kapitalet finns inom grupper, till exempel inom familjen eller mellan vänner och karakteriseras av slutna nätverk där tillit riktas till de inom gruppen (Svendsen 2006:42,58).

Rothstein lyfter fram Putnam och hans arbete som tongivande inom forskningen om socialt kapital, men menar att den definition av socialt kapital som Putnam använder är för bred för att vara teoretiskt användbar. Rothstein anser istället att definitionen kan kokas ner till sin kärna, mellanmännisklig tillit. Han menar att de som engagerar sig i en ideell organisation för att åstadkomma något ofta tjänar på det, men bara om majoriteten av gruppen ställer upp. För att det överhuvudtaget ska bildas ideella organisationer måste det alltså finnas tillit mellan deltagarna (Rothstein 2003:97f). Utan tillit blir samarbete svårt att uppnå.

I den här uppsatsen kommer jag främst att utgå ifrån Rothsteins definition av socialt kapital, det vill säga som mellanmännisklig tillit. Detta beror till viss del på att jag anser att hans resonemang är välgrundat, men främst på att det var just tillit mina informanter lyfte fram som viktigt. Även Rothsteins indelning i överbyggande och inbundet socialt kapital kommer att användas.

2.4 Bourdieconomics

Begreppet Bourdieconomics är namnet på en förklaringsmodell som Svendsen och Svendsen (2003) tagit fram för att förklara vad det är som gör att vissa länder är rikare än andra. De menar att det inte går att förklara skillnaden i välstånd på det sätt som tidigare gjorts; genom att säga att ett lands välstånd endast beror på tillgången av de klassiska produktionsfaktorerna teknologi, land (naturresurser), fysiskt kapital och humankapital (Svendsen & Svendsen 2003:611). För att ett land ska kunna skapa välstånd krävs även fungerande formella institutioner och socialt kapital. Kvalitén på ett lands formella institutioner avgör dess förmåga att på kostnadseffektiva sätt upprätthålla kontrakt (ibid). Det sociala kapitalet har en viktig betydelse eftersom det ”smörjer upp” civilsamhället genom att gemensamma normer, förutsebarhet i agerande och tillit blir tillgängligt för alla i lokalsamhället (Svendsen & Svendsen 2003:615). På så sätt minskar transaktionskostnaderna och samhällets resurser kan istället gå till att bygga upp dess välstånd (ibid).

Författarna kallar sin modell för ”Bourdieconomics” eftersom de inkorporerar Bourdieus syn på materiella och icke-materiella kapital som jämställda. Tankesättet möjliggör att materiella resurser såsom land eller teknik kan ingå i samma förklaringsmodell som icke-materiella resurser som exempelvis och socialt kapital (Svendsen & Svendsen:614). Enligt dem är alltså de faktorer som avgör ett lands välstånd tillgången, samt kvalitén på, teknologi, land, fysiskt kapital, humankapital, formella institutioner samt socialt kapital (Svendsen och Svendsen 2003:626). Av dessa faktorer vill de särskilt betona formella institutioner och socialt kapital (Svendsen och Svendsen 2003).

Modellen är framtagen för att förklara skillnaden i välstånd mellan länder. I den här uppsatsen kommer jag att använda den för att undersöka skillnaden i en bygds välstånd före och efter att de bildat bygdebolag. Modellen fungerar också som en utgångspunkt för att undersöka bygdebolagens betydelse inom landsbygdsutveckling.

2.4.1 Institutioner

Institutioner kan ses som de normer och förväntningar som styr interaktionen mellan människor (Eisenstadt 1968 se Bouma 1998:233). Ett annat synsätt är att institutioner är organisationer som över tid utvecklats till något mer bestående som verkar för syften som sträcker sig utanför den enskilda organisationen (Key Differences 2020). Då organisationen uppnått den nivån av uthållighet och det vidare syftet kan har den blivit en institution (ibid). Båda synsätten kommer att användas i uppsatsen.

3 Genomförande

3.1 Metod, avgränsningar och urval

3.1.1 *Min ingång till ämnet*

Bygdebolag är som sagt ett relativt nytt sätt att arbeta på. De som kan och förstår arbetssättet bäst bör därmed vara de som lever och verkar i det. I den här uppsatsen har jag därför valt att addera ett fenomenologiskt element till min metod. Med det menas att jag försöker förstå ett ”socialt fenomen”, i det här fallet landsbygdsutveckling genom bygdebolag, ”utifrån aktörernas egna perspektiv” (Kvale & Brinkmann 2014:44). Fenomenologer utgår från att det är aktörernas upplevelse av sin omvärld som ger den relevanta bilden av verkligheten (Kvale & Brinkmann 2014:44). De låter empirin styra vilka frågor som ska undersökas (Kvale & Brinkmann 2014:238). Jag har därför valt att låta mina informanternas berättelser styra inriktningen på uppsatsen.

Det empiriska materialet samlades in via en veckas fallstudie i den skånska byn Röstånga där framförallt ett bygdebolag bestående av föreningen Röstånga Tillsammans och Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb) studerades. Fallstudien har kompletterats med en fokusgruppsintervju av gotländska bygdebolag som gjordes i samband med ett styrelsemöte i samarbetsorganet GUBIS (Gotländska utvecklingsbolag i samverkan). Avslutningsvis utförde jag även en intervju med en anställd på Hela Sverige ska leva som arbetar med lokalekonomifrågor. Motiveringen till dessa val presenteras under rubriken 'Urval'.

3.1.2 *Intervjuer*

Det fenomenologiska angreppssättet gjorde mina informanternas upplevelser till den viktigaste informationskällan i den här uppsatsen. Kvale och Brinkmann (2014:46) lyfter intervjun som en metod ”som ger ett privilegierat tillträde till människors upplevelse av den levda världen”. Jag har därför valt att samla in merparten av mitt empiriska material via just intervjuer.

Majoriteten av intervjuerna skedde under fallstudien i Röstånga där informanterna främst valdes ut efter tips från ordförande för Röstånga Tillsammans och Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb). En urvalsmetod som till viss del liknar snöbollsurvalet, det vill säga att informanter hittas genom att personer som hör till kärnan tillfrågas om vilka andra som är av vikt att fråga (Teorell & Svensson 2016:86). Urvalet skedde utifrån hans råd, men också genom att jag berättade vilka roller jag ville intervjua.

Sammanlagt har intervjuer genomförts med 21 personer. En sammanställning över vilka intervjuer som genomförts samt utifrån vilka roller som

informanterna intervjuades finns i tabell 1. De titlar jag använder i uppsatsen istället för namn är understruken. För att låta informanterna vara så anonyma som möjligt kommer jag inte att göra något ytterligare särskiljning mellan de informantroller som innehåller flera personer. En av informanterna har blivit intervjuad vid två tillfällen och utifrån två olika roller, 'ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB' samt 'initiativtagare till Röstånga Tillsammans'. I uppsatsen kommer jag att referera till honom utifrån den roll han intervjuades som.

Tabell 1. Sammanställning av de utförda intervjuerna

Intervjutillfälle	Antal intervjuade per tillfälle	Informantens/informanternas roll(er)	Typ av intervju
Fallstudie i Röstånga	1	<u>Före detta tjänsteman vid Svalövs kommun</u> ¹	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	1	Före detta <u>verksamhetsutvecklare vid Leader Skåne Nordväst Norra</u> ²	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	1	<u>Rektor vid Midgård skola i Röstånga</u>	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	1	<u>Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB</u>	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	1	<u>Aktieägare i Röstånga</u>	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	1	<u>Aktieägare i Röstånga</u>	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	1	<u>Aktieägare i Röstånga</u>	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	2	<u>Aktieägare i Röstånga</u>	Halvstrukturerad
Fallstudie i Röstånga	3	<u>Initiativtagare till Röstånga Tillsammans</u> . De är även styrelseledamöter i Röstånga Tillsammans. (En av initiativtagarna är dessutom 'ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB')	Workshop-liknande

¹ Han har gått i pension och jobbar alltså inte som tjänsteman längre

² Då hon jobbade med Röstånga var hon verksamhetsutvecklare i Skåne Nordväst Norra. Nu jobbar hon för ett annat område. Jag kommer därför att kalla henne för Verksamhetsutvecklare vid Leader Skåne

Fokusgrupp på Gotland	9	Representanter för gotländska bygdebolag samt ledamöter i deras samarbetsorgan GUBIS (Gotländska utvecklingsbolag i samverkan). <u>Styrelseledamot i GUBIS</u> samt <u>ordförande för GUBIS</u>	Fokusgrupp, men med halvstrukturerad karaktär
--------------------------	---	---	--

De flesta intervjuerna skedde enskilt, med som tabellen visar gjordes några undantag. Samtliga intervjuer var semistrukturerade, vilket innebär att de var ett mellanting mellan ett öppet samtal och ett slutet frågeformulär där jag som intervjuare försökte vara öppen för det informanterna valde att lyfta (Kvale & Brinkmann 2014:45). Jag använde mig av checklistor där jag skrivit upp de teman jag ville ta upp sedan innan, men lät i övrigt informanterna styra samtalet till ganska stor del. Ämnena på checklistorna anpassades efter vilken roll informanten hade. Jag märkte ganska tidigt att några av de teman jag tänkt ta upp inte upplevdes som viktiga av informanterna och jag justerade därför min checklista genom att lägga till de återkommande ämnena. De ursprungliga checklistorna finns bifogade i slutet av uppsatsen.

Jag spelade in intervjuerna för att kunna koncentrera mig på mina informanter snarare än på att anteckna. Inför analysen av materialet skrev jag sedan ut bandprotokoll där fokus låg på att få med det informanterna sa, inte hur de sa det. Det resulterade i att jag valde att rationalisera bort utskrift av pauser, ofta återkommande upprepningar, skratt med mera. Något jag kunnat göra då det inte är en språklig analys som är mitt syfte (Kvale & Brinkmann 2014:221).

Fokusgruppsintervjun genomfördes på Gotland med representanter för de gotländska bygdebolagen. Även den hade en halvstrukturerad karaktär. Min ambition att undersöka bygdebolag även på en övergripande nivå gjorde att fokusgruppsintervjun fungerade som ett bra komplement till den mer djupgående fallstudien Det gotländska samarbetet GUBIS är det enda kända samarbetsorganet för bygdebolag. Intervjun med dem möjliggjorde därför en undersökning av vad ett samarbete mellan bolag kan innebära. Det var dessutom ett effektivt sätt att intervjua representanter från flera bygdebolag samtidigt, då representanter från åtta bolag närvarade. GUBIS beskrivs närmare i avsnittet 'Presentation av de studerade bygdebolagen' som återfinns senare i det här kapitlet.

Den workshopsliknande intervjun genomfördes i Röstånga med tre av initiativtagarna till Röstånga Tillsammans. Även den var halvstrukturerad, men istället för att utgå från en checklista lät jag informanterna rita upp en tidslinje som jag sen ställde frågor utifrån. Detta eftersom syftet med intervjun var att kartlägga viktiga händelser under deras bygdebolags nästan 10-åriga historia. Att utgå från en tidslinje kan då fungera som stöd för minnet (Kvale

och Brinkmann 2014:66). Det lät även informanterna definiera vilka händelser som varit viktiga.

3.1.3 *Observationer*

Observationer har genomförts vid tre tillfällen, dels under den fallstudie som genomfördes i Röstånga, dels under ett styrelsemöte på Gotland med de gotländska bygdebolagen i GUBIS.

Min fallstudie utfördes mellan den 12/10 - 19/10 då jag spenderade en vecka i Röstånga. Under den här perioden genomförde jag två deltagande observationer. Min första kväll i Röstånga var jag med och arbetade i den bygdebolagsägda restaurangen Stationen som ligger i en före detta tågstation, därav namnet. Restaurangen saknar för tillfället krögare och hålls istället öppen vissa helger genom att bolagets styrelse och andra bybor går in och arbetar ideellt. Vinsten från kvällarna går till RUAB. Den deltagande aspekten av observationerna gör att observatören gör liknande erfarenheter som människorna hen studerar (Öhlander 1999:79). Kvällen på Stationen var ett bra tillfälle för mig att både se bygdebolaget arbeta och uppleva hur det är och känns i arbetet. Det var också ett bra sätt att inleda samtal med de engagerade i bygdebolaget, såväl som bybor som besökte restaurangen.

Den andra observationen genomfördes vid ett 'Öppet utvecklingsmöte' där RUAB bjöd in aktieägare och andra intresserade att komma och ställa frågor och få information under en eftermiddag. Där satt jag främst med och lyssnade, men ställde även en del frågor till de som kom. Vid det här tillfället fick jag en bättre förståelse för samspelet mellan bygdebolaget och aktieägare.

Den tredje observationen skedde under ett styrelsemöte med GUBIS dit de, vid det här tillfället, även hade bjudit in två representanter från Region Gotland. Vid den här observationen intog jag en mer passiv roll än i Röstånga. Observationen gav mig insyn i hur bygdebolag kan arbeta då de är flera som samarbetar samt vilka frågor de då diskuterar. Det gav också en inblick i hur samverkan mellan bygdebolag och offentlig sektor, i form av Region Gotland, kan se ut. Ett perspektiv som till viss del saknades efter min fallstudie i Röstånga.

Observationerna har inte fått någon framträdande roll i uppsatsen, men de har likväl varit till hjälp för att öka min förståelse för kontexten inom vilken bygdebolagen kan arbeta. Det har också hjälpt mig att bättre förstå det som informanterna uttryckt vid intervjuerna. Vid observationer kan observatören få se det som pågår "bakom kulisserna" (Teorell & Svensson 2016:87f). Blickar, stämningar, samspel och så vidare framgår inte på samma sätt vid intervjuer (ibid). Observatören kan också få ta del av det som är så självklart att informanterna inte tänker på att berätta om det eller det som är för känsligt

för att ta upp (Öhlander 1999:75). Observationerna har alltså varit ett bra komplement till intervjuerna.

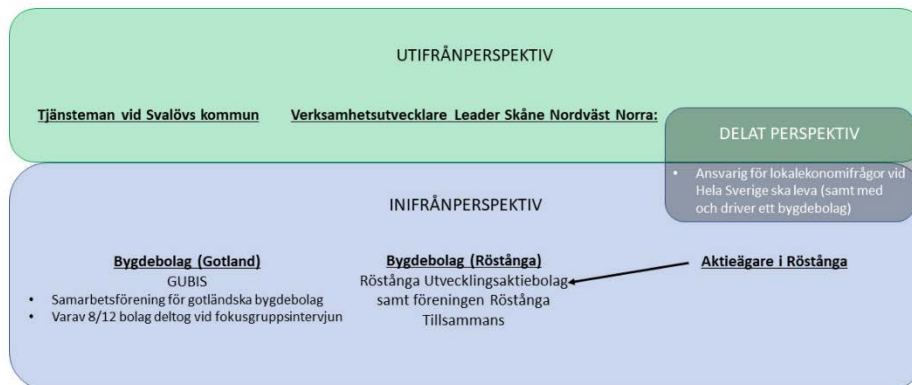
3.1.4 Övriga källor

Innan jag gav mig ut i fält gjorde jag en litteraturstudie av olika ämnesområden som rör lokal mobilisering, lokal utveckling, decentralisering och governance. Dessa är ämnesområden som rör fältet inom vilket bygdebolag opererar och de var till stor hjälp under fältarbetet genom att det hjälpte mig att reflektera under arbetets gång. Kvale och Brinkmann (2014:288) menar att det är viktigt att ha med sig det teoretiska perspektivet då intervjuerna genomförs eftersom det annars finns en risk för att intervjuaren inte har tillräckligt mycket information för att göra tolkningar grundade i specifika teorier.

Innan fältstudien tittade jag även på en videoinspelning med ordförande för Röstånga Tillsammans och Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb) då han föreläste om deras process vid en inspirationsdag i Växjö kommun. Detta gjorde jag för att få bakgrundsinformation om bygdebolaget innan fältstudien. Föreläsningen har även fått fungera som ett komplement till det informanterna i Röstånga berättade.

3.1.5 Urval och avgränsning

I den empiriska materialinsamlingen har jag främst intervjuat aktiva i bygdebolagen samt aktieägare, men intervjuer har även skett med representanter från offentlig sektor, den EU-gemensamma organisationen för finansiering av projekt inom lokalt ledd utveckling – Leader, samt organisationen Hela Sverige ska leva. Detta för att skapa en bredare bild av organisationsformen. De som agerar samt investerar i bygdebolagen beskriver organisationerna ur ett inifrånperspektiv. Även jag har, genom mina erfarenheter, ett inifrånperspektiv på bygdebolag. Detta underlättade på flera sätt min studie, bland annat genom att det gjorde det lättare att komma i kontakt med informanter samt ökade min förståelse för deras svar. Att ha ett inifrånperspektiv gör det dock svårare att förhålla sig neutral till en fråga. Jag har arbetat aktivt med detta. För att kunna skapa en så balanserad bild som möjligt av bygdebolag har också reflektionerna från de med utifrånperspektiv; offentlig sektor samt Leader, varit viktiga. Informanten från Hela Sverige ska leva driver själv ett bygdebolag och bidrar därför både med ett utifrån- samt ett inifrånperspektiv. En sammanställning av informanternas roller samt perspektiv finns i figur 1.

Figur 1. Sammanställning av informanternas perspektiv på organisationsformen bygdebolag.

Den före detta tjänstemannen vid Svalövs kommun är den kommundiensteman som bygdebolaget i Röstånga haft mest kontakt med. Kommunerna spelar ofta en viktig roll för den lokala utvecklingen. Jag ansåg det därför viktigt att få med någon som representerade det perspektivet. Vad gäller Leaderrepresentanten ansåg jag att det var viktigt att få med henne eftersom Leader dels varit en viktig samarbetspart i Röstånga, dels generellt sett är en vanlig finansiär vid landsbygdsutveckling som drivs genom lokala initiativ. Informanten från Hela Sverige ska leva arbetar med lokalekonomifrågor i hela Sverige och har bland annat bygdebolag som sitt ansvarsområde. Hon har därmed en överblick över bygdebolagens utbredning och betydelse i landet. Intervjun med henne blev därför ett viktigt komplement till övriga informanter vars upplevelser av bygdebolag är lokala.

För att säkerställa att det material jag samlade in var relevant för att uppnå mitt syfte var jag tvungen att göra vissa avgränsningar. Det finns gemensamma nämnare mellan många lokala utvecklingsinitiativ. Utöver att utgå från de organisationer som definierar sig själva som bygdebolag, eller utvecklingsbolag som är fallet på Gotland, valde jag att avgränsa studien till att enbart gälla organisationer som arbetar med bygdeutveckling via aktiebolag. Detta för att kunna göra en grundligare studie av just det sättet att arbeta på. Jag har också valt att bara titta på bolag som arbetar med en geografisk avgränsning. För att välja bygdebolag att studera använde jag mig av det Teorell & Svensson (2016:84) kallar för ett strategiskt urval. Det innebar att jag satte upp urvalskriterier för vilka som kunde ingå i undersökningen och utifrån dessa valde ut studieobjekt. Mitt val skedde utifrån följande kriterier: (1) 'Organisationen måste ha bildat aktiebolag och/eller svb-bolag' samt (2) 'Den måste ha funnits i minst två år'. Dessa kriterier valdes eftersom jag: (1) ville kunna avgränsa min undersökning till just organisationer som arbetar med bygdeutveckling via aktiebolag. Samt: (2) utgick från att uppstartsperioden kan vara lång och jag ville ge mig själv möjlighet att studera både de processer som omger bildandet av bolag och faktisk verksamhet.

3.2 Presentation av de studerade bygdebolagen

3.2.1 Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb)

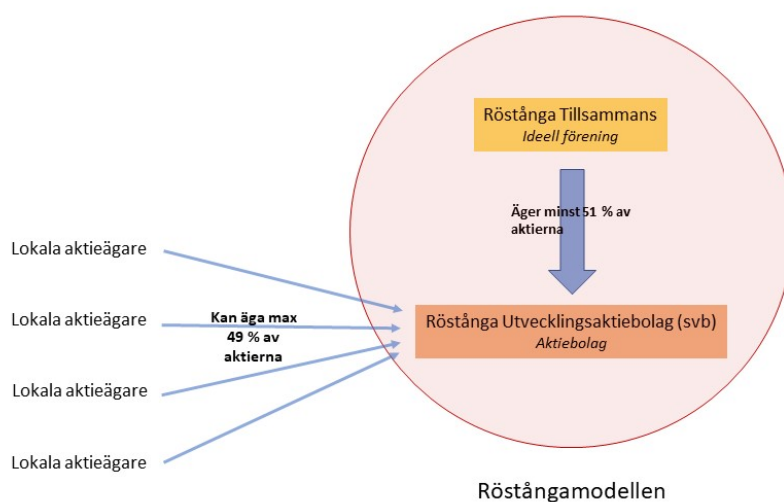
Röstånga är en by i utkanten av Svalövs kommun i nordvästra Skåne. Med sina cirka 900 invånare är byn den minsta av kommunens fem tätorter och även den som ligger längst ifrån centralorten Svalöv (SCB 2019b).

Röstångas bygdebolag består av den ideella föreningen Röstånga Tillsammans och aktiebolaget Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb), hädanefter kallat RUAB. Röstånga Tillsammans är majoritetsägare i RUAB. Den ideella föreningen äger med andra ord majoriteten av aktierna i bolaget och dess medlemmar har därför den yttersta bestämmanderätten över vad som sker i bygdebolaget.

[V]år metod är en kombination av att AB drivs av ändamålsparagrafen. Alltså, det är en ideell förening som driver kommersiell verksamhet. Det är liksom vår modell. Som inte vi har kommit på, men det är modellen vi använder. Så ska jag säga. /.../

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att de använder sig av sin ideella förening för att mobilisera socialt kapital medan aktiebolaget används för att mobilisera ekonomiskt kapital. Röstångas bygdebolag samt dess framväxt beskrivs utförligare i kapitel 4 'Mobilisering'.

Figur 2. Röstångamodellen.

3.2.2 GUBIS (Gotländska utvecklingsaktiebolag i samverkan)

På Gotland bor det lite drygt 59 000 personer (SCB 2019a). Där finns idag tolv bygdebolag som tillsammans samlar 1458 aktieägare och lite drygt sju miljoner i aktiekapital (GUBIS 2019). Dessa bolag är självständiga och verkar för sina bygder, men de samverkar också i den ideella föreningen och nätverket Gotländska utvecklingsaktiebolag i samverkan (GUBIS). En av GUBIS medlemmar skiljer sig från de andra, Gotlands Lokalfinansiering AB. Det startades av fem aktörer, varav tre är bygdebolag, som vill utveckla en plattform där gotländska entreprenörer med idéer kan möta och investerare (Gotlands Lokalfinansiering AB 2020). Gotlands Lokalfinansiering är inte geografiskt avgränsade och faller därmed utanför uppsatsens avgränsning. Jag har därför inte undersökt detta bolag och det är inte inkluderat i uppsatsens resultat.

GUBIS bildades 2011 av de tre bolagen Heligholm Utveckling AB, Nygarn Utveckling AB och Virudden Utveckling AB (När Sockenförening 2019). I figur 3 ses en karta över samtliga bygdebolag, tillika GUBIS-medlemmar, samt var på Gotland de arbetar.

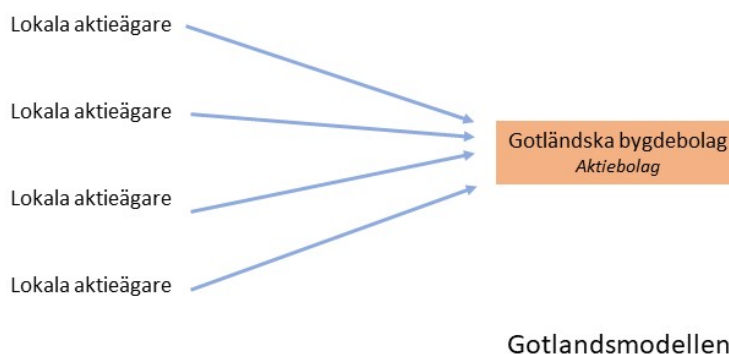
Figur 3. Karta över de gotländska bygdebolagen med geografisk avgränsning. (Lantmäteriet 2020. Egen bearbetning)

De gotländska bolagen berättar att GUBIS är en ideell förening vars huvudsyfte är att vara ett forum där bolagen kan dela med sig av sina erfarenheter och stötta varandra. De vill också kunna finnas till för de som vill starta nya bolag.

Jo, men det är ju onödigt att man gör misstag allihop på samma områden om man säger så. Jag vet att när vi startade till exempel vårt utvecklingsbolag, Nygarn, då lutade vi oss väldigt mycket mot Heligholm som var igång. Och när När, Virudden, skulle starta upp. Då lutade de ju sig mot oss va. Och det handlar ju väldigt mycket om hur man skulle skriva stadgar och litegrann hur man skulle få förankringen i socknen och det är ju sådana där grundfundament som är viktiga att hjälpas åt med istället för att man måste skapa alltihop själv då.

Styrelseledamot GUBIS

De gotländska bygdebolagen är, till skillnad från RUAB, organiserade endast som aktiebolag. Några har svb-tillägget medan andra bara begränsar sin vinstutdelning via bolagsordningen.

Figur 4. Gotlandsmodellen.

3.3 Trovärdighet och generaliserbarhet

Min studie bygger som sagt till stor del på tolkningar av mina informanternas upplevelser. I alla fall då ett material ska tolkas påverkas den som utför tolkningen av sin förförståelse för ämnet. En vanlig tolkning av innebörden förförståelse är att det leder till "omedvetna förväntningar som stör tolkningsakten genom att diskriminera vissa möjliga tolkningar till förmån för andra" (Teorell & Svensson 2016:101). Jag har varit medveten om att mina tidigare erfarenheter kan påverka mitt utförande av studien och har

därför arbetat aktivt för att det i så hög grad som möjligt ska vara informanternas bild jag förmedlar.

För att minimera risken för feltolkningar under intervjuerna har jag använt mig av Kvale och Brinkmanns (2014:47) tips, att ”sända tillbaka” det budskap jag uppfattat till intervjupersonen. På så sätt kunde jag få direkt feedback på min tolkning. I de fall osäkerhet har uppstått i bearbetningen av intervjuerna har jag ringt eller mejlat informanten i fråga för att säkerställa hur jag borde tolka deras uttalande.

I uppsatsen har jag även i ganska hög grad skrivit ut informanternas svar i form av citat så att läsaren själv kan bedöma hur trovärdiga mina tolkningar är.

En undersöknings validitet, eller trovärdighet, beror på ifall den undersöker det den syftar till (Kvale & Brinkmann 2010:270). Genom att i det här kapitlet öppet redovisa för mitt tillvägagångssätt ges läsaren en möjlighet att avgöra trovärdigheten i processen. Checklistorna som användes vid intervjuerna finns även med som bilagor så läsaren själv kan bedöma ifall de ämnesområden jag tagit upp varit relevanta.

Arbets sättet som tillämpats i den här uppsatsen är huvudsakligen, vad Teorell och Svensson (2007:266:f) kallar, intensivt. Med det menar de att undersökningen grundar sig i få fall som granskas ingående, vilket kan jämföras med en extensiv studie där många fall undersöks men ytligt. De anser att en intensiv studie i högre grad blir valid, medan en extensiv studie lättare uppnår generaliserbarhet (ibid). Eftersom bygdebolag är en så pass okänd organisationsform har jag valt att göra en intensiv studie, med en djupgående fallstudie och några kompletterande intervjuer, för att på så sätt kunna beskriva fler aspekter av hur ett bygdebolag kan fungera och verka. Det gör att min studie inte kan generaliseras till att gälla för alla bygdebolag i Sverige. Den kan däremot ses som ett bidrag till ett förhållandevis nytt fält. Med hjälp av den presenterade teorin har också mitt material kopplats till andra studier av lokal utveckling på landsbygder. På så sätt sätts uppsatsen ändå in i ett större perspektiv.

3.4 Etiska överväganden

Fältstudier eller intervjuer bör ske med respekt för de som studeras eller intervjuas. Jag har arbetat efter forskningsetiska principer som sammantaget innebär att: informanten innan studien måste informeras om vad hen deltar i samt att deltagandet är frivilligt, materialet från studien bara får användas om det fått informantens godkännande och endast till det som informanten fått veta att det ska användas till samt att informantens personuppgifter ska förvaras på ett säkert sätt (Pripp 1999:51f).

Jag har varit noga med att se till att informanterna vet vad uppsatsen syftar till och vad deras deltagande innebär. De har fått veta varför jag spelade in intervjuerna samt att det bara är jag som kommer ta del av det inspelade materialet efteråt. För att ytterligare värna om informanternas integritet valde jag att till viss del anonymisera dem genom att nämna dem vid roll istället för namn. Deras roller har betydelse i uppsatsen och jag har därför inte kunnat utelämna dem, vilket tyvärr gör de som har kännedom om bygden eller bolaget troligtvis ändå förstår vilka informanterna är. Informanterna har dock givit medgivande till att inte vara helt anonyma i uppsatsen. I de fall de uttryckte att vissa uttalanden var känsliga och inte får citeras i uppsatsen har jag också tagit hänsyn till det.

4 Mobilisering

I det här kapitlet inleds analysen av det empiriska materialet. Kapitlet fokuserar på vilka faktorer som får en bygd att engagera sig i ett bygdebolag. Jag använder mig av den fallstudie jag gjort av Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb) (RUAB) för att identifiera vad som varit avgörande för den lokala mobiliseringen. Till min hjälp använder jag mig främst av teorierna kring socialt kapital samt mobilisering.

4.1 Att ena byn

Startskottet till utvecklingsarbetet i Röstånga gick 2007 då införandet av skolpeng, det vill säga att varje skolas finansiering baseras på antalet elever, blev ett hot mot byskolan. Mina informanter berättar att representanter för skolans föräldraförening då insåg att det låga elevantalet skulle leda till en framtida nedläggning av skolan. Det, i sin tur, skulle hota den populära fotbollsföreningen och andra samhällsfunktioner som var beroende av att det fanns barn i byn. En vanlig katalysator för mobiliseringsprocesser är just då en bygd ställs inför ett hot om att förlora något de anser är värdefullt för lokalsamhället (Gunnarsdotter 2005:98).

Det fanns alltså ett hot som kunde samla Röstångaborna, men ett gemensamt agerande i bygden var ändå svårt att få till stånd. Initiativtagarna till föreningen Röstånga Tillsammans beskriver hur Röstånga vid den här tiden präglades av låg tillit mellan olika aktörer och gentemot kommunen. Det fanns ett rikt föreningsliv, men tidigare och pågående konflikter orsakade splittring i byn och ett brett samarbete var i princip omöjligt att få till. De menar, precis som Rothstein (2003:98), att en avgörande faktor för att de skulle kunna arbeta vidare var att bygga upp tilliten gentemot varandra i bygden.

Initiativtagarnas första steg blev ett öppet mobiliseringsmöte som sedan ledde vidare till arbete i utvecklingsgrupper med olika teman. För att undvika att fastna i de konflikter som förknippades med olika befintliga föreningar bildades den ideella föreningen Röstånga Tillsammans ”som har till ändamål att initiera, driva och koordinera utvecklingsinsatser och -projekt i Röstånga med omnejd” (Röstånga Tillsammans 2010).

Vi hade mötet /.../ och så bildade vi föreningen /.../ och det var just för att ingen annan... Vilken annan förening skulle det vara egentligen? Det hade varit omöjligt.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Arbetet med de olika utvecklingsgrupperna mynnade ut i ett Leaderprojekt med sju olika delprojekt. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att de medvetet valde att inkludera alla delar i ett stort projekt istället för att låta varje grupp söka sitt eget. Syftet med detta var att visa att bygden klarade av att jobba tillsammans och att de då kunde klara av saker som inte skulle gå annars.

Det här kan ses som Röstångas första mobiliseringsprocess. Under den här första delen har Röstånga Tillsammans bockat av punkterna på Ronnbys lista över förutsättningar för kollektivt handlande (Ronny 1994 se Gunnarsdotter 2005:102). Hotet mot skolan och behovet av en lösning uppfyller punkt 1 och 2, ett gemensamt problem och ett otillfredsställt behov. Genom att arbeta tillsammans med Leaderprojekten istället för var för sig uppfylldes punkt 3: bygden fick erfarenheter av att det är möjligt att arbeta tillsammans på ett effektivt sätt. Då de bildade föreningen samt genom arbetet i de olika utvecklingsgrupper uppfylldes punkt 4: ”ett ramverk med realistiska mål”. I och med att de fick beviljat Leadermedel fick de tillgång till punkt 5: ”tillgängliga resurser som kan kontrolleras och användas”. Under arbetets gång med projekten växte punkt 6 fram: kunskap, strategier och metoder. För att det här skulle ske spelade initiativtagarna till Röstånga Tillsammans en viktig roll som personer som kan ta initiativ, motivera och samla andra. Det vill säga punkt 7.

Under de knappa tio år som Röstånga har arbetat för sin bygds utveckling har flera mobiliseringsprocesser pågått och nya har påbörjats. Det kan dock sägas att den här första mobiliseringen var den mest betydelsefulla eftersom de genom att bygga upp tilliten i bygden la grunden för att kunna fortsätta samarbeta i de mobiliseringsprocesser som följde. Rothstein (2003:111) skriver att social tillit delvis kan kopplas till pålitlighet och att personer med låg tillit väljer att inte lita på andra förrän de har fått klara bevis på att personerna i fråga förtjänar deras förtroende. Det här kan direkt länkas samman med Ronnbys punkt 3. Att för att kunna agera tillsammans behöver människor ”gemensamma erfarenheter av möjligheten att agera tillsammans på ett effektivt sätt” (Ronny 1994 se Gunnarsdotter 2005:102). Den sociala tilliten i Röstånga var till en början låg. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans menar också mycket riktigt att om inte bygden hade kunnat träna upp sin förmåga att lita på varandra, som de gjorde via Leaderprojekten, hade det fortsatta utvecklingsarbetet blivit svårt att genomföra.

Under 2011 gick Röstånga Tillsammans vidare och bildade bygdebolaget Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb), RUAB. I Sverige krävs det 50 000 kronor³ för att bilda ett privat aktiebolag (Bolagsverket 2019b), dessa pengar togs från den ideella föreningen. Röstånga Tillsammans är därmed

³ Detta ändrades vid årsskiftet 2019-2020 till att vara 25 000 kronor
<https://bolagsverket.se/om/oss/verksamhet/lagandringar/aktuella-lagandringar-1.2314>
[2020-01-06]

majoritetsägare i bygdebolaget. I Röstångas modell för bygdebolag ingår alltså både en ideell förening och ett aktiebolag, både Röstånga Tillsammans och RUAB. Se figur 2. Röstångamodellen.

Bildandet av bygdebolaget skedde i samband med ett inköp av ett gammalt fryshus som länge stått och förfallit i byn. Frysen byggdes om till en konsthall. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att detta på många sätt fungerade som ett pilotprojekt för bygdebolaget. Det var där de fick testa metoden, att jobba med utveckling via ett aktiebolag. För att finansiera inköpet och ombyggnationen av frysen gick det nybildade bygdebolaget ut och sökte aktieägare i bygden. Den ekonomiska mobiliseringen resulterade i 40 aktieägare, vilket motsvarar ett aktiekapital på 20 000 kronor, något som initiativtagarna till Röstånga Tillsammans ser som ett tecken på att tillitsbygget i byn hade lyckats.

Och på många sätt, att folk investerar /.../ [ä]r ju också ett sätt att visa att de har förtroende för det man gör. Och håller tillit till att man gör det av rätt anledning och så vidare.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Finansieringen och bygget av konsthallen kan ses som mobiliseringsprocess nummer två. Den första då både en social och en ekonomisk mobilisering genomfördes. För att lyckas med den ekonomiska mobiliseringen krävdes socialt kapital. Som initiativtagaren ovan säger kan de 40 nya aktieägarnas vilja att investera i RUAB ses som ett bevis på att de har tillit till organisationen och dess arbetssätt. Bourdieu menar att socialt kapital kan omvandlas ekonomiskt kapital (Svendsen & Svendsen 2003:617). Hans definition av socialt kapital är baserat på nätverksrelationer (Svendsen & Svendsen 2003:619), vilket inte har studerats i den här uppsatsen. Det konsthallsprojektet visar är dock att även Rothsteins definition av socialt kapital, det vill säga tillit, kan omvandlas till ekonomiskt kapital. Förtroendet för RUAB omvandlades till aktieägarnas investeringar. Om bygdebolaget skulle arbeta med projekt som inte anses vara legitima av byborna skulle de inte investera i bolaget. Om byborna inte känner, som citatet ovan säger, att bygdebolaget gör saker ”av rätt anledning”, blir inte mobiliseringen möjlig. Tillgången till olika resurser är inte tillräckligt för att en mobilisering ska kunna ske, även en förankring hos aktörerna i bygden krävs (Gunnarsdotter 2005:101).

Ytterligare en viktig aspekt för att möjliggöra mobiliseringen i byn som lyfts av initiativtagarna till Röstånga Tillsammans var kulturförändringen som skedde.

.../ [D]anskygge-hygge. Det har varit trevligt hela tiden. .../ Hygge och grilla korv. Att man har samlats på ett sätt som man inte gjort tidigare. Så hygge hela vägen. Fast viktiga saker. Det har varit ett kulturhygge.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Det 'hygge' informanten pratar om refererar till danskans 'hygge' som ungefär betyder 'mys' eller 'att ha det bra' (Zleep Hotels 2020). Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att de, för att motivera bygden till att arbeta tillsammans när samarbete tidigare varit förknippat med konflikter, aktivt arbetade med att förändra kulturen i byn. Ingen skulle känna att de behövde be om ursäkt om de inte kom på en arbetsdag och det skulle inte heller klagas ifall någon inte dök upp.

Anledningen till att RUAB valde att bilda ett aktiebolag med tillägget svb, särskild vinstudelningsbegränsning, var för att öka bygdens förtroende för bolaget och arbetssättet. En av initiativtagarna menar att svb-tillägget kanske inte hade behövts om det hade varit fotbollsföreningen som hade bildat bygdebolaget eftersom den är välkänd och omtyckt i bygden. Fotbollsklubben har ett, vad en av initiativtagarna till Röstånga Tillsammans kallar det, "högre tillitskapital" än vad deras relativt nybildade förening hade. Ett högre socialt kapital. Föreningen Röstånga Tillsammans var därför tvungna att bygga upp sitt sociala kapital på olika sätt för att sedan kunna bilda ett bygdebolag som bygden litade tillräckligt mycket på för att investera i.

En före detta tjänsteman i Svalövs kommun menar att "enda sättet att jobba med utveckling på landsbygden, det är på något vis att ha långsiktiga förtroendekontrakt". Med det menar han att "om du ska jobba med utveckling måste du veta att personerna du jobbar med är uthålliga. Att de stannar kvar. Att de inte försvinner". Tjänstemannens uttalande syftar egentligen på samarbetet mellan dem som kommun och lokalsamhälle, men hans uttryck kan användas även för att betrakta bygdebolagen ur lokalsamhällesperspektiv. För att få personer att investera i bygdebolagen, så underlättar det om de kan se att organisationen går att lita på även på lång sikt. Ett svb-tillägg kan sägas vara ett exempel på ett sådant långsiktigt förtroendekontrakt. Att vara svb-bolag är oåterkalleligt (Bolagsverket 2019a), ett bygdebolag kan med andra ord inte sluta vara det. De som investerar i ett sådant bolag vet därför att aktiekapitalet inte kan gå användas för privat bruk. Det måste stanna i bygden. I en by där tilliten gentemot varandra var låg var det därför viktigt för initiativtagarna till Röstånga Tillsammans att kunna visa att bolagets kapital inte skulle användas för egen vinning. På så sätt skapade de tillit till organisationen.

4.2 Investera för förändring

Arbetet med att göra om fryshuset till konsthall fungerade som sagt som ett pilotprojekt för RUAB. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att de genom det lärde sig att bygdebolagets projekt kunde attrahera nya personer till att engagera sig eller köpa aktier. Personer som inte hade deltagit i utvecklingsprojektet i Röstånga Tillsammans.

Det lärde mig kanske att det var folk som kanske inte var med i [Röstånga Tillsammans] som köpte aktier. Som kanske var intresserade av konst. Eller bodde granne med fryshuset eller ja. Det fanns andra incitament här som var väldigt tydliga

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

De som köpte aktier gjorde det för att de gillade konst eller för att de ville bo grannar med något annat än ett slitet fryshus. Personer investerade helt enkelt i konsthallsprojektet just därför att de ville ha den förändring projektet kunde leda till. Mobilisering kan vara ett sätt för landsbygdsbefolkningen att ta tillbaka kontrollen över sin bygd (Gunnarsdotter 2005:101). När Röstånga Tillsammans och RUAB mobiliserade för att kunna renovera det slitna fryshuset som länge stått i byn kunde bygden se att de fick makten att snygga upp området och samtidigt förvandla något nergånget till något roligt. Herlitz och Arén (2017:14f) menar att då människor känner att de har inflytande över samhällsutvecklingen skapar det engagemang för att åstadkomma förändring, medan motsatsen leder till känslor av maktlöshet och alienation. Genom bygdebolaget fick bygden möjlighet att påverka utvecklingen i byn och det skapade engagemang.

Även vid nästa fastighetsköp investerade aktieägare för att medverka till den utveckling de ville se. I detta köp engagerades ännu fler personer än Konsthallen. Den lokala restaurangen Stationen hade stått tom i två år när RUAB köpte den 2012. En av initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att då mobiliseringen till Stationen var färdig hade de ökat antalet aktieägare till över 400, motsvarande ett aktiekapital på över 200 000 kronor. Stationen hade varit hela byns mötesplats och även lockat besökare mer långväga ifrån, vilket också syns på aktieägarna som inte bara kommer från Röstånga. Aktieägarna berättar att det var viktigt för många att Stationen skulle öppna igen och därför investerade många i fastighetsköpet. De ville ha tillbaka sin mötesplats och alla roliga aktiviteter som följde med den. En av initiativtagarna till Röstånga Tillsammans lägger också till att faktumet att konsthallsprojektet lyckades säkert också bidrog till att få personer att vilja investera i Stationen.

Och när man då gjort detta och lyckats med det och haft en invigning. Då kanske det öppnar för att fler ska investera i Stationen.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

För att mobilisering överhuvudtaget ska kunna ske krävs en tro på att det är möjligt att förändra saker (Ronby 1994:37). Det är när människor kan se resultatet av vad de som grupp klarar av som de börja tro på sin kapacitet (ibid). Konsthallen innebar ett synligt bevis på hur bygden, genom bygdebolaget, fått inflytande över utvecklingen i sitt lokalsamhälle. Som initiativtagaren säger finns ett troligt samband mellan att Röstångaborna kunnat se att RUAB:s projekt med konsthallen lyckats och det ökade intresset för att investera i bygdebolaget inför Stationsprojektet.

Att engagemanget för projekten beror på vad det handlar om blir kanske som tydligast då RUAB:s senaste stora fastighetsköp studeras. De tidigare projekten, Konsthallen och Stationen, var relativt okontroversiella inköp, men 2014 valde RUAB att göra en mer omtvistad investering.

Sen är det en viktig grej här när vi väljer att köpa [problemhusen] här för det är liksom ett steg från... Du vet konsthallen och Stationen och cykelstigar, allt har varit ganska okontroversiellt, men när vi gick in och köpte [problemhusen] var det väldigt kontroversiellt. Både för [entreprenören] och den problematiken som det medförde. Och det var ju sociala frågor egentligen som påverkar hela byn egentligen, men som var väldigt svår.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Det kontroversiella köpet som informanten pratar om handlade om att RUAB köpte några fastigheter av en entreprenör som samtliga personer jag pratat med i Röstånga beskriver som en person som orsakat en hel del konflikter i byn.

[Entreprenören] har ju gjort sig ovän med alla i Röstånga. Och det var liksom ett mantra 'Inte en krona till [entreprenören]'. Man ville alltså inte bidra till att han skulle få sälja sina hus.

Aktieägare i Röstånga

Informanterna beskriver fastigheterna som förknippade med otrygghet och kriminalitet.

Första drivkraften för min del var mycket det här med de som bodde i de här husen. Alltså det var ju, man drog sig för att gå ut. Det var ett förfärligt liv här nere. Det var stora hundar som gick lösa, folk blev bitna och liknande. Så det var liksom det stora, att köper vi upp de här husen kan vi renovera dem och få in bättre hyresgäster.

Aktieägare i Röstånga

Som citaten visar var fastighetsköpen kontroversiella. Informanterna i Röstånga berättar att de flesta kunde enas om att de ville bli av med

problemen som medföljde hyresgästerna, men att det samtidigt var många som inte ville gynna ägaren till husen, 'entreprenören', genom att köpa dem. Projektet delade Röstångaborna till viss del där några, som informanten ovan, såg det som självklart att köpa aktier medan andra vägrade. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att det efter ett halvår av ekonomisk mobilisering fortfarande saknades en miljon i säkerhet för att RUAB skulle få det banklån de behövde. Det bildades då en "borgensring" där 20 personer i bygden gick ihop för att dela på borgenssumman på en miljon.

Men just när det gällde att köpa de här husen behövde vi låna pengar och då behövde RUAB borgenärer och då var folk försiktiga att gå in och vara borgenärer. Men det gjorde vi därför att vi ville stötta just det projektet. Vi hade nog inte gått i borgen för att köpa något annat, känns det som.

Aktieägare i Röstånga

Att gå i borgen är ett ganska allvarligt åtagande som innebär att borgensmannen åtar sig att betala någon annans skuld ifall denne inte kan göra det själv (Nationalencyklopedin 2019). Citatet ovan visar att informanten ansåg att projektets innehåll varit avgörande för att de skulle gå in som borgensmän. Informanten var sedan tidigare aktieägare och berättar att han då köpt aktier främst för att stödja samhällsutvecklingsprojektet generellt, men i det här fallet var det att projektet handlade om just problemhusen som gjorde att han gick i borgen för en större summa pengar för att projektet skulle bli av.

Som det nämndes tidigare kan mobilisering ses som ett sätt att ta kontrollen över utvecklingen sin bygd (Gunnarsdotter 2005:101). Att göra ett så allvarligt åtagande som att gå i borgen för RUAB tyder på en stark önskan om att projektet ska genomföras samt en stor tilltro till att det ska lyckas. Deltagarna i 'borgensringen' gick troligtvis inte i borgen för att de trodde att de skulle bli tvungna att betala sin del av RUAB: skulder, utan för att de litade på att bygdebolaget skulle klara det. Det här var en förändring de verkligen ville se, men innan RUAB hade den inte varit möjlig att genomföra. Genom bygdebolaget kunde de vara med och kontrollera utvecklingen i sin bygd och därför valde de att investera i RUAB.

4.3 Engagemanget går i vågor

Om man ser i ett bredare perspektiv så tror jag att det har gått i vågor. Jag tror att det var väldigt intressant i början när det hände grejer och inköp av fastigheter då var många engagerade. /.../ Men sen har det inte varit sådana stora... Sen har det bara flutit på och det kommit in pengar och det har varit någon som varit lite anställd och då har inte det engagemanget behövts på samma sätt. Har man kanske trott.

Aktieägare i Röstånga

Röstånga Tillsammans och RUAB har lyckats mobilisera Röstånga så att bygden har gått från att ha varit polariserade till att skapa en utveckling som nog slår många med häpnad. Det har dock inte varit samma engagemang hela tiden. Informanten i citatet ovan berättar om hur engagemanget i bygden har förändrats under tiden utvecklingsarbetet har pågått och att det nu inte är lika högt längre. Vad är det som gör att engagemanget i en bygd kan sjunka trots att den har både socialt kapital och konkreta exempel på den skillnad deras arbete kan leda till?

I dagsläget uttrycker flera av de aktieägare jag intervjuat en känsla av att utvecklingen i Röstånga har stagnerat lite. Informanten i det inledande citatet beskriver det som att de nu är i en fas då det mesta bara flyter på, vilket hon menar kan bidra till en känsla i bygden av att engagemanget inte behövs längre. En annan aktieägare uttrycker liknande tankar.

***Elin:** Vad kan det bero på, att engagemanget minskar?*

***Aktieägare:** Vi har det ju bra nu, om man säger så.*

Aktieägare i Röstånga

RUAB är i en fas där arbetet flyter på och de framförallt fokuserar på driften av de fastigheter de redan har. Aktieägarna ovan säger att de har det bra och att det inte känns som att engagemanget behövs på samma sätt. De uppfyller inte längre punkt 1 eller 2 på Ronnbys lista, en upplevelse av gemensamma problem samt otillfredsställda behov (Ronnby 1994 se Gunnarsdotter 2005:102). Förutsättningarna för ett kollektivt agerande är med andra ord inte där längre. En förklaring till känslan av det minskade engagemanget kan alltså vara att bygden inte längre befinner sig i en mobiliseringsfas.

Då jag nämnde känslan av stagnation hos aktieägarna för initiativtagarna till Röstånga Tillsammans lyfte de en annan möjlig förklaring till det eventuella minskade engagemanget.

***Initiativtagare 1:** Nej, jag tror folk tänker på Stationen egentligen. Det har liksom blivit...*

***Initiativtagare 2:** Den är ju symbolen.*

***Initiativtagare 1:** ...Det har ju blivit symbolen på så många sätt, så den står tom så känner folk att då händer inget. Det händer ju grejer.*

Två initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Under 2018 gick RUAB igenom vad initiativtagarna till Röstånga Tillsammans beskriver som en kris. Stationen, som blivit symbolen för RUAB, hade då efter flera framgångsrika år ingen krögare att hyra ut restaurangen till. Det ledde till att RUAB valde att bilda ett driftsbolag i form av ett dotterbolag för att kunna driva Stationen vidare genom att själva anställa någon. Av olika anledningar fungerade inte det heller och när det uppdagades hade Stationen redan dragit på sig stora finansiella förluster och de tvingades stänga.

Då jag intervjuade aktieägare i Röstånga tar samtliga upp saknaden efter Stationen, efter den mötesplats den innebar. Krisen kring Stationen har påverkat bygdens engagemang och förtroende för RUAB negativt, men informanterna uttrycker en känsla av att det börjar vända.

Nu tycker jag att det känns som att det är lite stabilare igen. Och kanske att styrelsen har tagit lite större ansvar igen. De engagerar sig väldigt mycket nu för att visa att det går att göra någonting. De lägger ner sin tid. Så uppfattar jag det. Då strömmar ju folk till. Då blir det mycket folk. Folk vill ju ha Stationen. Vi vill jobba för att det här verkligen ska bli bra. Då tror jag att folk kommer vilja mer och mer att engagera sig.

Aktieägare i Röstånga

Styrelsen i RUAB har under hösten 2019 öppnat upp Stationen några kvällar där de själva och andra engagerade jobbar ideellt och intäkterna går till RUAB. Ett sätt att förknippa Stationen med något positivt igen. Ronnby (1994:130f) menar att en del av mobilisering är att kunna komma över motgångar och hantera konflikter. Aktieägarens citat ovan tyder på att så är fallet. Hon lyfter fram att då styrelsen i RUAB engagerar sig, lägger ner sin tid och återigen visar att förändring är möjligt så kommer bygden. Då engagerar de sig.

4.4 Sammanfattning av kapitel 4

Mobilisering av en bygd möjliggörs då vissa förutsättningar uppfyllas. De faktorer som varit avgörande för Röstångas mobilisering är: socialt kapital i form av tillit och känslan av att kunna påverka sin närmiljö.

För att kunna arbeta tillsammans, till exempel för att bilda ett bygdebolag, krävs tillit mellan människor. En bygd behöver se att samarbete är möjligt och att det leder till resultat för att våga investera sin tid i något. Bygdebolagens organisationsform är därför beroende av socialt kapital eftersom den bygger på att bygden investerar tid och pengar i dem för att fungera.

Kapitlet har visat att bygdebolaget framförallt engagerade bygden genom att det gav den ett sätt att påverka sin närmiljö och styra sin utveckling på. Känslor som lyfts fram som viktiga för engagemanget och viljan att förändra.

5 Bygdebolag som organisationsform

Kapitel 4 fokuserade på upplevelsen av att bygga upp ett bygdebolag och att engagera en bygd. Upplevelsen är beskriven ur bygdebolagets och bygdens perspektiv, ett inifrånperspektiv. I det här kapitlet skiftar fokuset till att undersöka bygdebolagen på ett mer övergripande plan genom att även inkludera aktörer med utifrånperspektiv. Jag använder mig av fallstudien i Röstånga, fokusgruppsintervjun med de gotländska bygdebolagen i GUBIS samt intervjun med informanten från Hela Sverige ska leva tillsammans med mina teoretiska utgångspunkter för att gå djupare in på organisationsformen bygdebolag. Vilken roll tar sig bygdebolagen? Varför gör de det? Och varför har de allihop valt att arbeta med landsbygdsutveckling genom att vara aktiebolag?

5.1 Offentlig, privat, ideell eller mitt emellan?

5.1.1 Fyller ut tomrummet efter kommunen

***Elin:** Du sa att ert uppdrag är att göra det ingen annan gör. Är det uttalat det ni är?*

***Ordförande:** Ja. Det står kanske inte på hemsidan, men visst är det så. Vi har inget intresse, och det diskuterar vi också på mötena och så, att vi har inget intresse att ta över det som funkar. Det funkar ju. /.../ Men när saker står tomma och det inte funkar och ingen annan gör det. När inte marknaden kan lösa det eller kommunen löser det och det står och påverkar hela byn. Då skulle vi ju kunna gå in och hitta på något.*

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

RUAB ser sig som en aktör som kliver in då Röstånga ställs inför problem som ingen annan aktör kan eller vill lösa. De gör det ingen annan gör. Hur ser andra på bygdebolagens roll? Varför växer de fram?

Informanten från Hela Sverige ska leva menar att anledningen till att bygdebolagen har börjat bildas är att de "fyller ut tomrummet som uppstår när kommuner minskar sitt samhällsansvar". I intervjun räknade hon upp exempel på hur detta kan ta sig uttryck.

Och jag menar det är ju jättekonkret när man ser att bygdebolagen just tar över gamla skolhus och gamla postkontor och gör om det till något allmännyttigt. Eller ja, många har ju tagit över hyresfastigheter till exempel. Och det är ju sådant som, jamen, för några decennier sen då ansåg vi att kommunen ska se till att det finns hyresrätter, de ska se till att det finns skola, de ska se till att det finns postkontor och så.

Informant från Hela Sverige ska leva

Bland mina informanter finns ett flertal exempel på tillfällen då bygdebolagen tar över verksamhet som tidigare kan ha ansetts höra till kommunens ansvarsområden. I Röstånga berättar bygdebolaget och aktieägarna om hur de bland annat lyckats få bukt med kriminalitet och otrygghet genom att köpa och rusta upp de fastigheter där problemen frodades. Under fokusgruppsintervjun med bygdebolagen på Gotland lyfte de allt från att starta äldreboenden till arbetsmarknadslösningar och byggande av hyreslägenheter som exempel på vad de jobbar med.

I uppsatsens inledning beskrevs ett samhälle där den offentliga sektorn drar sig tillbaka och civilsamhällets roll förändras. Enligt Schucksmith (2012:17) kan reformer som ökar det lokala inflytandet över landsbygdsutvecklingen ses som ett sätt att dölja att staten inte längre tar ansvar för lokal service. Vad innebär det att civilsamhällesorganisationer som bygdebolagen tar över delar av det offentligas ansvar? På min fråga om inte kommunen borde ta ansvar för de uppgifter hon räknade upp svarar informanten från Hela Sverige ska leva såhär:

Alltså man kan tycka att de borde det, men så länge de inte gör det så blir det ju en avveckling av det samhället

Informanten från Hela Sverige ska leva

Informanten beskriver en situation där initiativ som bygdebolag måste uppstå för att inte deras lokalsamhällen ska avvecklas. Hon menar att ett tomrum har uppstått på landsbygderna då kommunernas ansvar för landsbygdernas service förändrats. Ett tomrum som enligt henne inte kan fyllas av de aktörer som verkar sedan tidigare på landsbygderna.

[O]m vi tänker den ideella föreningen är ju kanske inte en aktör som driver en skola. Den ideella föreningen är inte en aktör som förvaltar hyreshus. De har ju haft en annan funktion. /.../ Och jag menar det är ju inte heller den enskilde entreprenören /.../ Det är ju ingen som kan leva på att på landsbygden se till att /.../ idrottslokalen hyrs ut till idrottsföreningen och att klassrummen hyrs ut till studieförbund och till något företag. Det är ingen som kan leva på den typen av företagsamhet.

Informanten från Hela Sverige ska leva

Informanten från Hela Sverige ska leva lyfter fram ideella föreningar och entreprenörer som viktiga för våra landsbygder, men betonar samtidigt att de inte kan ha samma funktion som offentlig sektor tidigare har haft. Enligt henne har aktörerna inom varje samhällssektor ansvar för sina frågor. Inom den privata sektorn ryms entreprenörerna och företagen, vilka måste kunna göra ekonomisk vinst på sin verksamhet. De ideella föreningarna verkar inom

ideell sektor och drivs inte av vinstintresse på samma sätt, men de är å andra sidan inte tänkta att driva verksamheter såsom skolor eller hyreshus. Ingen av dem har incitamenten att sköta verksamhet som är för allas bästa, men som inte ger vinst, på samma sätt som kommuner och annan offentlig verksamhet gör. Samtidigt kvarstår behovet av det som kommunerna tidigare skötte även då den offentliga sektorn krympt. De som bor på Sveriges landsbygder behöver fortfarande skolor, hyreshus och service. Det är därför bygdebolagen växt fram. Informanten från Hela Sverige ska leva beskriver bygdebolagen som ”en typ av företagsamhet i tomrummet mellan ideellt och privat.”.

5.1.2 Samarbetet med kommunen

Åsikterna i kapitlets inledande avsnitt får sägas representera inifrånperspektivet på bygdebolagens roll. Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB analyserar, föga förvånande, deras roll från insidan. Informanten från Hela Sverige har, som det konstaterades i avsnittet 'Urval', ett delat perspektiv eftersom som hon dels representerar en nationell organisation, dels är med och driver ett bolag lokalt. Åsikterna som presenterades ovan representerar dock främst inifrånperspektivet. I det här avsnittet lyfts framförallt utifrånperspektivets syn på bygdebolagens roll i form av tankar från informanten från Hela Sverige ska leva, den före detta tjänstemannen vid Svalövs kommun samt verksamhetsutvecklaren vid Leader Skåne.

Informanten från Hela Sverige ska leva lyfter fram bygdebolagen som en intressant part för kommuner att samarbeta med.

Om jag tänker som det sett ut här så har ju föreningarna mest haft funktionen att klaga på kommunen när de tycker att kommunen gör dåliga saker, men ett bygdebolag blir ju mycket mer en part i att hitta lösningar. /.../ Det är klart att det blir en mer attraktiv samarbetspart.

Informanten från Hela Sverige ska leva

Hennes bild stämmer väl överens med den hos den före detta tjänsteman vid Svalövs kommun som RUAB haft mest kontakt med.

Och då menar jag att ett bygdebolag är ju egentligen en sammanslutning av en grupp som vill göra något. Som till och med vill investera någonting. Alltså, du sätter ju inte igång ett bygdebolag för att du vill ha kaffe och kanelbullar på torsdagskvällar utan det är ju för att du har en idé och för att du vill göra något och där såg jag en oerhört intressant part att samarbeta med.

Före detta tjänsteman vid Svalövs kommun

Under vår intervju jämför tjänstemannen bygdebolag med byalag och berättar att då de träffade byalagen fick de ofta uppräknat alla punkter kommunen

brustit på. Detta jämför han med RUAB med vilka de istället kunde ha en dialog och på så sätt komma fram till lösningar. I citatet trycker tjänstemannen på att bygdebolagen är intressanta att samarbeta med för att de vill något, de har idéer och de vill till och med investera i dem. Bygdebolagen passar helt enkelt bättre in i samhällssystemet än byalagen gör. I dagens system har det, som Schucksmith (2012) nämner, skett en decentralisering av delar av ansvaret för landsbygdsutvecklingen till lokalsamhällena. Enligt det den före detta tjänstemannen i Svalöv berättar, tar bygdebolagen det ansvaret på ett mer aktivt sätt än byalagen, vilka snarare lägger det på kommunen. Bygdebolagen blir därmed en mer attraktiv part för kommunen att samarbeta med.

Hur samarbetet ser ut skiljer sig dock mycket beroende på vilken relation som finns mellan bygdebolagen och kommunen. På Gotland samarbetar Region Gotland⁴ både med de enskilda bolagen och med GUBIS på olika sätt. Som exempel kan nämnas att bygdebolagen fått köpa kommunala fastigheter till ett förmånligt pris och agerat språkrör för sin bygd i utvecklingsfrågor. Det pågår även ett arbete med att ta fram lokala utvecklingsplaner på flera orter. Ett arbetssätt som tagits fram i samarbete mellan Region Gotland och GUBIS (Region Gotland 2019).

I Röstånga ser samarbetet med kommunen annorlunda ut. Mina informanter berättar att i Svalövs kommun har Röstånga Tillsammans och RUAB setts som ett hot, främst av politikerna.

Röstånga är populärt överallt, utom i Svalövs kommun. Så är det väl. Nu har det väl lagt sig, men i krutröken då. /.../ Och så var här en annan kille som gjorde en avhandling här och då sa han /.../ att om [initiativtagarna till Röstånga Tillsammans] skulle bilda ett parti så skulle de bara sopa banan. Så han menade att det var den konkurrensen man var rädd för i kommunhuset.

Verksamhetsutvecklare vid Leader Skåne

Verksamhetsutvecklaren menar att Röstånga Tillsammans sågs som ett hot eftersom de lyckades så bra med sin mobilisering i Röstånga. Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB beskriver hur deras mobilisering blev ifrågasatt av ett av kommunalråden:

[N]är [före detta tjänstemannen vid Svalövs kommun] jobbade så var det ju ett kommunalråd som inte var så glad för det vi gjorde. 'Vad har ni för legitimitet att jobba med utveckling?' 'Jag är ju vald i vårt parlamentariska system och då har jag legitimitet att tala för alla här'. Ja, det är ju klart. Sådana diskussioner hade vi.

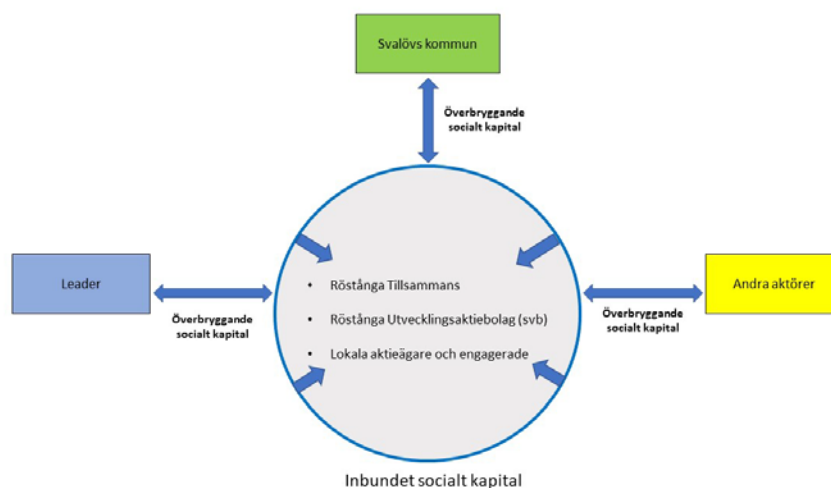
⁴ Gotlands kommun övergick till att bli en region 2011.
<https://www.gotland.se/regionochdemokrati> [2019-12-12]

Så då är det ju väldigt synd ju. Jag förstod aldrig riktigt själv varför de i början kände sig hotade av det vi gjorde. Då att vi mobiliserade oss för att kommunen misslyckats. Så det blev en motpol. Och det är väldigt synd ju för att jag. Du vet, vi var tvungna att fråga honom. 'Vad har du för legitimitet att prata för Röstånga? Du är sosse, hur många medlemmar har ni i Röstånga? Och hur många av dem har röstat på dig? Är det mer än 100? Jag menar, jag har ju 120 medlemmar som jag representerar.' Ja, du vet.

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

För att förklara varför samarbetet mellan Svalövs kommun och RUAB fungerat sämre än det mellan Region Gotland och de gotländska bygdebolagen kan vi använda oss av Rothsteins två typer av socialt kapital. Det inbundna och det överbyggande (Rothstein 2003:111).

Tilliten, det sociala kapitalet, som byggdes upp i Röstånga är riktad mellan aktörerna i bygden. Det är alltså inbundet. Som kapitel 4 visar var denna uppbyggnad av inbundet socialt kapital en förutsättning för att kunna samarbeta lokalt. På samma sätt är tillit mellan Röstånga och aktörer utifrån, överbyggande socialt kapital, avgörande för att få till samarbeten utanför bygden. De inkluderande nätverk och den generella tillit som medföljer det överbyggande sociala kapitalet gör det möjligt att samarbeta över grupper (Svendsen 2006:62).

Figur 5. Inbundet och överbyggande socialt kapital i Röstånga.

Citaten tyder på att det överbyggande sociala kapitalet mellan Svalövs kommun och Röstånga inte var särskilt starkt i det här fallet. Enligt verksamhetsutvecklaren vid Leader Skåne kände kommunalpolitikerna i Svalöv sig hotade av Röstånga Tillsammans, snarare än att känna tillit till dem. Det ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB berättar tyder på att han i sin tur ifrågasatte hur väl kommunalrådet representerade Röstånga. Ett lägre överbyggande socialt kapital kan troligtvis förklara varför samarbetet med kommunen är mindre utvecklat i Röstånga än det är på Gotland.

5.1.3 På gränsen mellan samhällssektorer

Vilken samhällssektor bygdebolagen ska placeras i är inte tydligt. Ordförande för GUBIS berättar om att de har blivit ombedda att bli medlemmar i en gotländsk näringslivsorganisation, men att de tackade nej då de kände att de hade så mycket att tillföra i det sammanhanget. De är visserligen aktiebolag, men då de gotländska bygdebolagen beskriver sin verksamhet menar de att de att deras vinstudelningsbegränsning gör att de bör ses som ideella föreningar.

De ser sig själva främst som en del av den ideella sektorn, men samtidigt äger de fastigheter, hyr ut lägenheter, planerar att starta äldreboenden och tar fram lösningar för vatten och avlopp. Aktiviteter som många gånger förknippas med andra samhällssektorer än den ideella. De här flytande gränserna kan medföra nackdelar och missförstånd, men de innebär även fördelar. Genom att bolagen inte är renodlat offentliga, privata eller ideella aktörer kan de nämligen undvika en del av de begränsningar som hör till de olika sektorerna.

Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättade för mig om den senaste fastighetsaffären RUAB gjort. De sålde då ett av sina hyreshus för en mindre summa än de köpte det för, vilket lett till kritik från aktieägare som anser att de inte borde sålt med förlust. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans resonerar på ett annat sätt.

[J]a, vi förlorar 100 000 kronor på det, men skolan vinner 400 000 om året. Ett barn är ungefär 100 000 där nere. Så vi kan ta den smällen, men skolan går 400 000 plus om [den nya ägaren] kan bo kvar i denna byn. Det tar vi hänsyn till när vi väljer [köpare]. Istället för att där flyttar in en pensionär eller att de bor kvar. Då har man en samhällsblick på den fastighetsaffären.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Herlitz och Arén (2017:9) menar att bygdebolagens syn på lönsamhet ofta skiljer sig från den inom privat och offentlig sektor. Detta eftersom de väger in även sociala, ekologiska och kulturella värden (ibid). I citaten ovan blir initiativtagarnas bredare syn på lönsamhet tydlig. De menar att de varken bedriver kommunal eller privat verksamhet och därmed kan de ta hänsyn till andra saker då de säljer sina fastigheter. De måste inte lägga ut fastigheten på den öppna marknaden och sälja det till högstbjudande utan kan ta andra värden i beaktande vid affären. För ett bygdebolag kan det vara mer värt att en barnfamilj kan flytta till bygden och föra med sig fyra elever till skolan än att bolaget gör ekonomisk vinst.

Genom sin roll på gränsen till mellan samhällssektorer kan bygdebolagen även dra nytta av resurser från flera av dem.

Elin: Tänker ni att det är ni i bolaget som ska bygga vägar?

GUBIS-ledamot: Vi måste ju övertyga... Nej men vi har ju entreprenörer på [bygdebolagets verksamhetsområde]. Vi ska övertyga Trafikverket att vi får bredda vägen, alltså bara bredda vägen med en meter /.../

Elin: Tänker ni att det är de som gör vägen eller kan ni vara med och göra vägen?

GUBIS-ledamot: Ja, vi kan göra vägen bara Trafikverket ger oss tillåtelse.

Elin: Hur ska ni ha råd med att göra väg? Är det nyemission då eller?

GUBIS-ledamot: Ja, det finns alltid pengar någonstans. /.../ det är inget stort problem att skramla fram en miljard kronor. Bara man vet att det ger plus på sista raden på det man gör. Och kan man bredda vägen, man kan hitta andra lösningar, alltså fräs ner den här vattenledningen och sen, alltså jag bekostar min vattenrening istället för att Regionen ska göra ett jättereningsverk. Det blir billigare.

Styrelseledamot i GUBIS

Citatet ovan beskriver hur ett av de gotländska bygdebolagen jobbar med resurser från flera olika sektorer. De vill övertyga Trafikverket (offentlig sektor) om att de ska få bredda vägen. De har entreprenörer i bygden (privat sektor) som kan göra jobbet. De hittar pengar "någonstans" så länge de kan visa en kalkyl som går med vinst. De kan få folk att bekosta sin vattenrening själva och göra det billigare än om Region Gotland bygger "ett jättereningsverk". Jobbet som krävs för att samordna alla dessa delar lägger de ner ideellt. Att mobilisera är just att samla "mänsklig styrka och materiella resurser" (Ronnby 1994:130). Mobiliseringen som beskrivs i citatet är beroende av att det finns överbryggande socialt kapital mellan de olika aktörerna för att kunna genomföras. Genom att det finns kontakter och tillit mellan bygdebolaget, Trafikverket, lokala entreprenörer och bygden kan de genomföra stora projekt som vägbyggen och vattenrening. GUBIS-ledamoten menar att det dessutom kan ske till ett billigare pris än om Region Gotland skulle genomföra samma saker. Herlitz (2002:14) beskriver det som att en liten summa pengar som förvaltas av lokala aktörer ofta multipliceras då bygden adderar ideellt arbete. Något som den offentliga sektorn inte kan göra på samma sätt.

5.2 Landsbygdsutveckling via aktiebolag

5.2.1 Att passa in i systemet

Som vi kunde se i förra avsnittet anser de gotländska bygdebolagen att deras organisationsform främst hör hemma inom den ideella sektorn. En tanke även ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB delar.

Allting som vi gör i bolaget och allting som vi gör överallt, skulle vi kunna göra i en ideell förening.

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

Ändå har de allihop valt att organisera sig i form av aktiebolag. Ordförande för RUAB förklarar varför:

Elin: Så ni är bolag för att...?

Ordförande: *För att alla andra kräver det. För att systemet är uppbyggt så.*

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

Flera av informanternas berättelser om bygdebolagen börjar med att de ville investera i en byggnad. För att kunna köpa en fastighet krävs kapital. Bygdebolagen bygger visserligen upp sitt aktiekapital genom att bygden investerar i dem, men det räcker sällan till att köpa en hel fastighet. De är med andra ord beroende av att kunna hitta finansiering på annat sätt. Flera av informanterna har gjort det genom att ansöka om banklån, något de menar inte är möjligt som ideell förening.

Men bankerna lånar ju inte ut, om man ska köpa hus i en ideell förening, då lånar bankerna inte ut pengar till en ideell förening. Utan att styrelsen... Och folk går inte med i en styrelse om de blir personligt ansvariga för ett banklån på flera miljoner

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

Gunnarsdotter skriver att det är vanligt att lokala grupper söker samarbete med kommunen då de vill etablera sin mobilisering (Berglund 1998 se Gunnarsdotter 2005:105f). Då det sker är deras möjligheter att få resurser bland annat beroende av deras förmåga att bli en del av systemet (ibid). Det ordförande beskriver i citaten kan liknas med detta. För att de ska kunna få resurser, banklån i det här fallet, måste de göra som systemet vill. De måste agera efter de normer och förväntningar som gäller där. En förening kan inte få banklån, om inte styrelsemedlemmarna går in som personligt ansvariga för lånet. De har därför sett sig tvungna att bilda aktiebolag. På sätt har de, för att kunna agera inom systemet, institutionaliserats.

5.2.2 Aktiebolagets andra fördelar

Organisationsformen aktiebolag fyller även fler funktioner. Flera av de aktiva i bygdebolagen berättar att ett aktiebolag får en annan pondus än en ideell förening i diskussioner med offentlig sektor och kreditgivare. De menar att aktiebolaget ses som en garant för att organisationen menar allvar. Även aktörer som verkar utanför bygdebolagen uttrycker liknande tankar.

Det jag tycker är fullständigt avgörande, det är att på något vis, så även för mig som kommunrepresentant, så känns det som att ett bolag är något stabilt. Det är inte en individ. Det finns någon slags redovisning. Det finns någon slags acceptans för att ställa upp på de villkor samhället har för ekonomiska transaktioner och sådana saker, och ägande.

Före detta tjänsteman vid Svalövs kommun

Tjänstemannen har, som sagt, ett utifrånperspektiv på bygdebolag. I citatet ovan bekräftas bygdebolagens bild av att aktörer utifrån ser aktiebolag som en garanti för seriositet. Tjänstemannen lyfter fram bygdebolagens acceptans för samhällets villkor och att de inte är ”en individ” som bevis på att deras stabilitet. Som tidigare har konstaterats kan bygdebolagens val att bilda aktiebolag för att passa in i systemet ses som att de institutionaliserats in i det. Aktörer med utifrånperspektiv ser bygdebolagen som seriösa eftersom bolagen agerar i enlighet med de normer samhället sätter upp för ekonomiska transaktioner och ägande.

Institutionaliseringen av bygdebolaget leder även till att deras verksamhet formaliseras och ”uppgår i ett större och mer etablerat sammanhang som inte är beroende av enskilda individer” (Gunnarsdotter 2005:106). Det signalerar uthållighet och stabilitet till de aktörer som står utanför bolaget. De litat på att bygdebolaget finns kvar även om individerna som startade det försvinner. En av ledamöterna i GUBIS betonar skillnaden i långsiktighet mellan aktiebolag och föreningar.

Sen är det ju också, i bolagsordning och bolagsformer så är det en massa förpliktelser. Det går liksom inte bara att släppa det. I en förening, den kan ju i princip dö ut ganska snabbt, men med de åtagande som vi tar på oss i den här bolagsformen så går det inte, på något vis så bygger det upp en trygghet att det kommer inte försvinna utan det kommer ju existera vidare.

Styrelseledamot i GUBIS

Ordförande för GUBIS lyfter även fram aktiekapitalets betydelse.

Men det jag skulle säga är också det att det som på något sätt borgar för en överlevnad, det är ju det här aktiekapitalet. Sen kan ju det ätas upp naturligtvis, men då blir man ju också tvungen att göra någonting. En förening kan ju gå back. Det kan ju också vara så att en förening har medlemmar som helt plötsligt slutar betala medlemsavgiften. Då står man ju där utan en ekonomi. Aktiekapitalet är ju, du kan ju aldrig räkna med att få tillbaka det och aktierna ligger inte på börsen så det finns ju ingen handel med dem, så att det aktiekapital som en gång är insatt. Det finns ju på något sätt kvar och rullar runt i bolaget.

Ordförande för GUBIS

Det ledamoten och ordförande i GUBIS lyfter fram är exempel på ”långsiktiga förtroendekontrakt”. Sådana som den före detta tjänstemannen vid Svalövs kommun lyfte fram som en förutsättning för att arbeta med landsbygdsutveckling. Genom att sannolikheten för att organisationerna ska finnas kvar är hög och det aktiekapital som en gång är insatt stannar i bolagen vet utomstående aktörer att de resurser som satsas i en bygd går dit. Det är ett sätt för bygdebolagen att försäkra aktörer med utifrånperspektiv att bolagen är pålitliga organisationer. Ett sätt att bygga upp det överbryggande sociala kapitalet. De utomstående kan se att det inte bara är personerna som stannar kvar i bolagen och är uthålliga, utan även kapitalet. Både informanterna med inifrån- och utifrånperspektiv på bygdebolagen betonar denna skillnad i långsiktighet jämfört med en förening som kan försvinna om medlemmar går ur och medlemsavgifterna slutar komma in. Bygdebolagen anser sig, som sagt, vara att likställas med ideella föreningar, men de tycker samtidigt att bolagsformen är en mer uthållig form för utvecklingsarbete.

Genom bygdebolagets aktiekapital har de även tillgång till ett kapital vars användning de själva kan styra över. Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB berättar i en inspelad föreläsning hur de arbetat mycket med projekt, men att det finns ett inbyggt problem i projektpengar. I projekt är det alltid någon annan som sätter villkoren för vad pengarna får användas till, vilket han menar begränsar bygdens möjligheter att arbeta med de frågor de tycker är viktiga (Leader Linné 2018). Lena Lindgren (Kulturdepartementet 1999:216) skriver om hur nyliberaliseringen av samhället lett till att det offentliga stödet till ideell sektor blivit allt mer resultatorienterad och riktad, istället för att vara generella. Hon menar att detta leder till att formen för finansiering har kommit att styra hur ideella organisationer arbetar (ibid). Vem som kontrollera de lokala resurserna har inverkan på utvecklingen i en bygd (Ronby 1994:133). För Röstånga, har bildandet av bygdebolaget varit ett sätt att ta makten över sin egen utveckling. En bidragande orsak till det är att de genom bygdebolaget har tillgång till ett aktiekapital som de förfogar över helt själva. Ordförande i Röstånga berättar att de, med hjälp av det egna kapitalet, kan arbeta med de frågor de anser är viktigast för deras bygd (Leader Linné 2018).

Att vara aktiebolag har även visat sig underlätta för mobiliseringen av både ekonomiskt och socialt kapital. Verksamhetsutvecklaren vid Leader Skåne tror att anledningen till det är att svenskar är vana med att investera i aktier.

Vi är det mest aktieägande folket i världen. Vi sparar ju i aktier och i fonder. Så vi känner oss väldigt hemma och bekväma med det. Så bygdebolag är för oss något... /.../ [H]är, det finns verkligen folkaktier. Till och med vår pension sitter ju i fonder och aktier.

Verksamhetsutvecklare vid Leader Skåne

Det verkar som att eftersom aktier är en bekant form av investering som de flesta förstår och litar på har det bidragit till att aktieägarna känt sig trygga med att investera i bygdebolagen, både vad gäller pengar och engagemang. De initiativtagare till Röstånga Tillsammans och RUAB som jag intervjuat menar att bolagsformen aktiebolag har underlättat för att engagera vissa. Ordförande i Röstånga berättar att när de startade sitt bygdebolag så dök personer upp som tidigare inte engagerat sig i bygden eftersom det då rörde sig om ett bolag istället för en förening.

'Det här är ett bolag. Det här vill jag gärna engagera mig i. Det här känns ju hållbart på ett annat sätt, liksom. /.../ Du vet det är föreningar, man sitter och snackar, men det här är ett bolag. Det är på riktigt. Här vill jag gärna engagera mig. Det är en hållbarhet i detta.'

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB (Leader Linné 2020)

5.2.3 Vem påverkar utvecklingen?

Som det gick att se i avsnittet 'Presentation av de studerade bygdebolagen' har RUAB och de gotländska bygdebolagen organiserat sig på lite olika sätt. Utöver valet av en ideell förening som majoritetsägare eller ej är dock skillnaderna inte så stora och handlar främst om olika anpassningar till den kontext inom vilken de verkar.

Jag tror att i [ett annat bygdebolag] kostar en aktie typ 10 000 eller något. Men du vet, de har inte 400 [aktieägare], vi var tvungna att hitta ett sätt så många kunde engagera sig eller köpa. /.../ Vi beslöt oss för att ha billiga aktier och sälja många aktier istället för att sälja några.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

En vanlig anpassning som görs är vilket pris bolagen sätter på sina aktier. I bygder där det bor mer kapitalstarka personer har många bygdebolag valt att ha högre priser på sina aktier, medan bolag i kapitalsvagare bygder resonerar mer som RUAB i citatet ovan. Några bolag har valt så låga priser som 100 kronor styck, RUAB:s aktier kostar 500 och åtminstone ett av de studerade bolagen har aktier som kostar 10 000 kronor styck.

Ett annat plan där det finns vissa skillnader mellan de bygdebolag jag har studerat gäller rösträttssystemen. Eftersom bygdebolagen är aktiebolag är det högsta beslutande organet bolagsstämman (Bolagsverket 2019c). På den väljs bland annat styrelsen. Det är också bolagsstämman som kan besluta om förändringar i bolagsordningen, det vill säga bygdebolagens styrdokument (ibid). På stämman har aktieägarna rösträtt. För att få inflytande över bygdebolagens verksamhet krävs alltså köp av aktier (ibid). Allt detta är gemensamt för de bygdebolag jag studerat. Det finns en viss skillnad i hur många röster varje aktieägare kan få, men samtliga bygdebolag jag har intervjuat reglerar aktieägarnas rösträtt på något sätt.

De gotländska bygdebolagen reglerar den enskilde aktieägarens inflytande via bolagsordningen. En återkommande formulering i de gotländska bolagens bolagsordningar är: "Vid bolagsstämman må ingen rösta för egna eller andras röster för sammanlagt mer än en tiondel av på stämman företrädda aktier." (Virudden Utveckling AB u.å.). Detta för att ingen enskild person ska kunna bestämma vad bygdebolaget ska göra.

I Röstånga regleras det individuella inflytandet främst genom att den ideella föreningen är majoritetsägare i RUAB. Det innebär att Röstånga Tillsammans alltid kommer att vara den aktieägare som har flest aktier och därmed flest röster.

***Elin:** Hur funkar det här med att Röstånga Tillsammans är majoritetsägare? Hur funkar det rent konkret på bolagsstämma?*

***Ordförande:** Det funkar att föreningen utser en representant som har 93 % av rösterna. Men alla är ju välkomna. Alla aktieägare är ju välkomna att komma med synpunkter, men när det ska beslutas så är det ju Röstånga Tillsammans som har 93%. Så makten är ju i den ideella föreningen. Och det är ju tanken också.*

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

De 93% som ordförande nämner i citatet handlar om Röstånga Tillsammans röster. Föreningen äger för tillfället 93 % av RUAB:s aktier och har därmed lika stor andel röster. Då föreningen säljer fler aktier kommer den att få färre röster, men som majoritetsägare kommer den alltid att behålla minst 51% av aktierna och rösterna och på det sättet behålls makten alltid i den ideella föreningen. Något som ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB menar är viktigt. Initiativtagarna till Röstånga Tillsammans berättar att medlemskapet i föreningen är gratis för att alla som vill engagera sig i Röstångas utveckling ska kunna göra det. Föreningen har för närvarande cirka 120 medlemmar.

De som på papperet styr bygdebolagen är alltså aktieägarna eller föreningsmedlemmarna. Ingen av de studerade bolagen har hundra procent av sin bygds invånare som medlemmar. Innebär det att det är några få som kontrollerar utvecklingen i respektive bygd? I en utvärdering av ett pilotprojekt för nya samverkansformer mellan Region Gotland och lokala aktörer kommenterar Cras och Norrby (u.å.:25) bygdebolagens representativitet. De kommer fram till att bygdebolagen visserligen inte omfattar alla, sett till antal aktieägare, men att deras bolagsordningar visar "en öppenhet för alla" (u.å.:25). De pekar också på faktumet att bolagen via syftesformuleringarna i sina styrdokument slår fast att de "verkar för hela bygdens utveckling" (ibid). Slutligen lyfter Cras och Norrby fram att bolagen, under projekten, visade sig vara positiva till att göra sina möten öppna även för icke-aktieägare (ibid). Hur öppna bygdebolagen är för icke-aktieägares

påverkan av sin verksamhet har inte kunnat utredas i den här uppsatsen, men det finns tecken på en öppenhet för idéer, oavsett vem de kommer ifrån.

Parlamentariska landsbygdskommittén konstaterar att värdet av tillgångar och det som produceras på landsbygderna sällan stannar i den lokala ekonomin (Parlamentariska landsbygdskommittén 2017:74). Istället hamnar det utanför bygden. Både de gotländska bolagens och RUAB:s styrdokument slår fast att bygdebolagen arbetar med utveckling och att den ska ske i respektive bygd. Detta ökar sannolikheten för att värdet av deras insatser ska stanna kvar lokalt. Genom bygdebolagen ges en möjlighet till att 'bygdesäkra' utvecklingsinsatser.

5.3 Sammanfattning av kapitel 5

Kapitlet har dels undersökt bygdebolagens roll i samhället, dels deras val att bilda aktiebolag för att arbeta med landsbygdsutveckling.

Informanterna menar att bygdebolagens framväxt kan förklaras med att då kommunerna centraliserats har ingen tidigare samhällsaktör kunnat ta på sig de uppgifter kommunen lämnat. Bygdebolagen har därför växt fram för att kunna agera i tomrummet, på gränsen mellan den ideella sektorn och den privata. Där arbetar de med det som behövs i deras bygd. Att deras verksamhet utövas i gränslandet mellan samhällssektorer gör att de inte behöver begränsas av de regleringar som gäller vissa sektorer samt att de kan låta sociala värden styra framför ekonomiska. Kapitlet har visat att det inbundna sociala kapitalet är viktigt för att bolagen ska kunna agera inom bygden, men för att kunna samverka med aktörer utifrån behövs överbyggande socialt kapital.

Bygdebolagen har bildat aktiebolag för att kunna agera inom det samhällssystem som bland annat inte beviljar banklån till föreningar. Genom att följa de normer och förväntningar som gäller i systemet har de till viss del institutionaliserats in i det. De ses därför som seriösa och hållbara av aktörer utanför bolagen. Bolagsformen lyfts fram som en uthålligare organisationsform än föreningar eftersom den inte är lika beroende av individer och medlemsavgifter för att överleva. Betydelsen av ett eget aktiekapital lyfts fram eftersom bygden kan styra vad det används till, i motsats till projektmedel.

6 Bygdebolagens potential

Det här kapitlet avslutar analysen av det empiriska materialet genom att undersöka bygdebolagens bidrag till landsbygdsutvecklingen, både lokalt och generellt.

Kapitlet inleds med att, med hjälp av Svendsen och Svendsens (2003) förklaringsmodell Bourdieueconomics, konstatera att organisationsformen bygdebolag utvecklats till att bli en institution.

I kapitlets andra avsnitt undersöks bygdebolagens betydelse för landsbygdsutvecklingen. Det lyfter även risker som kan uppstå ifall en alltför stor del av ansvaret för landsbygdsutvecklingen läggs på lokala aktörer, såsom bygdebolag. Avsnittet avslutas med att GUBIS samarbete studeras närmare för att se vad ett samarbete mellan bygdebolag kan leda till.

6.1 Institutioner för landsbygdsutveckling

Då jag frågade ordförande för RUAB och Röstånga Tillsammans ifall de haft några strategier bakom sitt arbete svarade han såhär:

Elin: Finns det några strategier bakom?

Ordförande: Inte egentligen nej. Det är väl mer att vi ska ha... Den enda strategin som varit, inte uttalad, men det är, jo uttalad också kanske. Det är att vi ska bygga den kapaciteten i bygden. Att kunna fånga de bollarna som krävs. Så om de lägger ner badet så skulle vi 'ok nu har vi kapaciteten att räkna på det eller organisera det eller'.

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

Oavsett om den här strategin har varit uttalad eller ej går det att konstatera att det Röstånga Tillsammans och RUAB har gjort till stor del är just det ordförande nämner. Genom sitt arbete har de byggt upp en kapacitet i byn för att hantera så skilda frågor som att driva en restaurang till att rusta upp nergångna hyreshus. Något som inneburit en märkbar skillnad för Röstånga. Ett exempel på det är hur situationen förändrats för skolan vars nedläggningshot var startskottet till utvecklingsarbetet i Röstånga.

Så från att det är risk för att läggas ner till att vi är Sveriges bästa skola. Så på de här åren. På mindre än 10 år så har man gått från det till det. Och denna processen är ju en stor del av det. Då hade du en 1-2:a, en 3-4:a, 5-6:a. Nu har du ju fullt. Du får inte plats med fler.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Informanten belyser byns förändringsprocess genom att lyfta hur deras skola gått från att vara nedläggningshotad till att ha fått höga poäng i en kvalitetsmätning som görs av många skolor i Sverige. Han menar att ”denna processen”, det vill säga den utvecklingsprocess som drivits av Röstånga Tillsammans och RUAB, på många sätt är anledningen till den förändring som skett.

Ytterligare ett exempel på resultat av bygdebolagets arbete som initiativtagarna till Röstånga Tillsammans tar upp är att byns huspriser har ökat. Under workshopen med initiativtagarna berättar de att då utvecklingsarbetet inleddes hade Röstånga problem med att husen i byn såldes till låga priser och ofta blev till semesterbostäder istället för året runt-boende. En milstolpe de pekar ut som avgörande under vår workshop var då det första huset över 3,5 miljoner såldes i Röstånga. Informanterna berättar att Röstångas rykte har förändrats under utvecklingsprocessen och att den värdeökning som skett kommer alla i byn till del.

Det går alltså att konstatera att det under de år som Röstånga Tillsammans och RUAB har verkat i Röstånga har skett en förändring i byn. Deras skola har gått från hotad till prisad och huspriserna ökat. Röstånga har blivit rikare.

Enligt Svendsen & Svendsen (2003:614) beror skillnaden på en plats välstånd på tillgången av, samt kvalitén på, produktionsfaktorerna teknik, land (naturresurser), fysiskt kapital, humankapital, formella institutioner och socialt kapital (främst i form av tillit). Röstånga har haft samma tillgång till naturresurser och teknik under hela utvecklingsprocessen, så förklaringen till det ökade välståndet kan inte sägas ligga där. Det fysiska kapitalet och humankapitalet fanns till stor del också i bygden hela tiden, även om det skett ett visst inflöde av personer. Det innebär att de produktionsfaktorer som återstår är formella institutioner och socialt kapital i form av tillit.

Den största förändringen som skett i Röstånga är tillkomsten av bygdebolaget samt den tillit som Röstånga Tillsammans byggt upp i bygden. Att deras inledande utvecklingsinitiativ har formaliserats och institutionaliserats in i det omgivande systemet genom bildandet av RUAB kan ses som att organisationen har utvecklats till att bli en institution. Det är en uthållig organisation som finns kvar för att utveckla lokalsamhället även då ett projekt är genomfört eller om individerna som startade utvecklingsprocessen försvinner. Genom deras vinstudelningsbegränsning samt strävan att arbeta för sociala värden snarare än ekonomiska har de även normer som styr hur de agerar. Vikten av tillit för att åstadkomma detta har belysts sedan tidigare i uppsatsen. Svendsen och Svendsen (2003:626) menar att i ett samhälle eller en grupp där det sociala kapitalet är starkt minskar transaktionskostnaderna och på så sätt kan välståndet öka. Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB berättar att när bygden började lita på varandra kunde de lägga sin energi på ”konstruktiva grejer”. Då tillit finns i en bygd kan de som bor där

lägga ner den tid eller det ekonomiska kapital som krävs för att lyckas med sina projekt utan att vara oroliga för att andra personer inte ska göra detsamma. En del av förklaringen till Röstångas ökade välstånd kan alltså sägas ligga i att byn genom RUAB har en institution som verkar för dess utveckling. Det som i mycket möjliggjort bildandet och samarbetet i bygdebolaget är den ökade tilliten.

Den före detta tjänstemannen vid Svalövs kommun lyfter fram RUAB:s betydelse för att Röstånga ska kunna kanalisera sina idéer så att de leder till handling.

Jag tror också att ett bygdebolag har ju då en förmåga... Som det är uppbyggt ju så har du då Röstånga Tillsammans och de äger ju då det här bygdebolaget och det gör ju då att när folk samlas och snackar och har en massa idéer, då hamnar det i bygdebolaget. Då har du en kanal, istället för att du ska leta 'hur ska vi göra nu?' 'hur ska vi fixa det här?' 'vem ska ta ansvar?' osv. så har du redan den kroppen för att sätta igång.

Före detta tjänsteman vid Svalövs kommun

Genom att RUAB finns vet Röstångaborna vart de ska vända sig när något behöver göras. De vet att organisationen finns där för att ta tag i det som behövs. Som citatet ovan visar har RUAB accepterats som en kanal för bygdens idéer, även av aktörer utanför bygdebolaget.

En av ledamöterna i GUBIS beskriver de gotländska bygdebolagens betydelse på ett liknande sätt:

Jag tror att det som någon sa här, att vara genomförare är absolut största funktionen som vi har. De allra flesta som vi har ute i våra socknar som jobbar med utveckling. Det är otroligt duktiga entreprenörer. Och de är idésprutor, de har mycket idéer, men de har inte möjlighet att vara genomförare själva. För de är så inrutade med jobb. Och då är det jättebra att komma med idéer och kunna plantera dem i ett utvecklingsbolag⁵ och vi har den statusen att vara genomförare. Vi ska se till att genomföra.

Styrelseledamot i GUBIS

De ledamöterna ovan beskriver går att knyta an till det informanten från Hela Sverige ska leva tar upp i avsnittet 'Offentlig, privat, ideell eller mitemellan?'. Många av de aktörer som finns på landsbygden idag har fullt upp med att driva sina verksamheter. Som citatet tyder på kan de ha mycket bra idéer, men de har inte möjligheten att genomföra dem, vilket gör att bygdebolagen fyller en viktig funktion. I bygdebolagen får bygden en kanal inom vilka dessa idéer kan planteras. Genom att bolagen också har resurser

⁵ På Gotland kallas bygdebolagen 'utvecklingsbolag'

som de själva kontrollerar kan idéerna genomföras. För att kunna mobilisera de resurser som krävs, få bygden att investera tid och pengar i bolaget, krävs det att det finns socialt kapital i form av tillit i bygden.

Bygdebolagen kan alltså ses som institutioner. En institution är en organisation som har utvecklats till något mer bestående och större än den enskilda organisationen (Key Differences 2020). Det är också normerna och förväntningarna som styr hur människor agerar (Eisenstadt 1968 se Bouma 1998:233). Bygdebolagen har gått från att vara något som sker på enskilda ställen till att bli 'ett sätt att utveckla landsbygden på', en metod för landsbygdsutveckling. Genom att bilda aktiebolag som inte delar ut vinst utan återinvesterar den i lokalsamhället har de skapat en organisationsform som både 'bygdesäkrar' utveckling och även accepteras av aktörer utanför bolagen, vilket underlättar deras arbete. Det är en metod för landsbygdsutveckling som drivs av egna normer som vinstudelningsbegränsning och en betoning på sociala värden, men samtidigt följer de ekonomiska normer som finns inom samhällssystemet.

Institutioner som kan fånga upp idéer och har resurserna till att genomföra dem är skillnaden mellan idé och handling, mellan tanke och faktiskt utveckling. Som Svendsen och Svendsen (2003:626) visar med sin teori Bourdieueconomics är fungerande institutioner och socialt kapital viktigt för en bygds utveckling. Tillsammans är dessa faktorer det som kan vara skillnaden mellan välstånd och icke-välstånd på en plats.

6.2 Vad kan bygdebolagen innebära för landsbygdsutvecklingen?

Uppsatsen inleddes med att beskriva hur Sverige och landsbygdspolitiken har förändrats från att staten har haft huvudansvaret för landsbygdsutvecklingen till att det delas mellan flera samhällsaktörer, med påföljden att ett större ansvar vilar på lokalsamhällena. En förändring som brukar beskrivas som att styret har gått från government till governance (Montin & Hedlund 2009:7).

Den uppbyggnad av bygdebolag som studerats i Röstånga speglar governancetrenden. Det är bygden som själva byggt upp bolaget, deras utvecklingsinstitution, och på så sätt höjt bygdens kapacitet så att de kan hantera de frågor som dyker upp. Risker med utveckling som sker på det här viset är att de bygder som inte klarar av att göra samma sak hamnar efter och att klyftor skapas mellan de som har tillräcklig kapacitet och de som inte har det (Schucksmith 2012:29).

Ytterligare en effekt av governancetrenden och utveckling med underifrånsperspektiv är att det är bygderna själva som avgör vad som behövs göras och för vilka. I fallstudien i Röstånga blev betydelse av inbundet socialt kapital för att bilda bygdebolaget tydlig. Genom att bygga upp tilliten mellan

aktörerna i bygden kunde de arbeta tillsammans och åstadkomma den utveckling som skett.

Ja, att man gick från att bara prata om sitt egna och var in sig till att man pratade om helheten. 'I Röstånga är det såhär och prata med dem'. Någonstans tycker jag att det var en brytpunkt. Att man gick från att prata om sig själv till att man pratar om helheten.

Initiativtagare till Röstånga Tillsammans

Citatet ovan är taget från workshopen där initiativtagarna till Röstånga Tillsammans märkte ut de avgörande händelser som skett under deras verksamma år. Att bygden gick från att se sig som enskilda individer till att bli en enhet, skapandet av ett 'vi', är alltså något hon anser har varit viktigt för deras process. Genom den sociala mobiliseringen med Röstånga Tillsammans byggdes det inbundna sociala kapitalet upp. I och med bildandet av bygdebolaget förstärktes det ytterligare. Det har varit viktigt för utvecklingen i Röstånga, men belyser dock en av de risker som kan uppstå ifall en för stor del av ansvaret för landsbygdsutveckling läggs på lokalsamhällen. Vid alla tillfällen då ett 'vi' skapas finns det också ett 'de', vilka riskerar att hamna utanför de insatser som görs. I Röstånga kan 'de' sägas vara de problematiska hyresgäster som bodde i problemhusen som RUAB köpte.

Informanterna i Röstånga förknippar de dåvarande hyresgästerna med kriminell verksamhet som ledde till otrygghet i byn samt fastigheter som var i så dåligt skick att det gjorde att värdet på närliggande fastigheter sjönk. För bygden var därmed köpet och upprustningen av husen en bra lösning eftersom det medförde en yttre försköning av Röstånga samtidigt som hyresgästerna och deras verksamhet flyttade.

Jag tror att det var någonting som alla kunde se hade en god sak för byn i det stora hela. För att alla ville ju, dels vill man inte ha. Det var ju ganska mycket knark som florerade och det var tråkigt så att det vill ju alla få bort såklart. Och sen vill man ju att det ska se trevligt ut i byn. Sen blev det ju det att det blev bostäder och det vill man ju också se att nya kan flytta in.

Aktieägare i Röstånga

För hyresgästerna, vars icke- uppskattade beteende beror på sociala problem, kvarstår dock problemen. De har bara flyttat någon annanstans. Sveriges kommuner har i uppdrag att behandla alla sina invånare lika (SFS 2017:725). Bygdebolagen å sin sida är som tidigare konstaterats inte en kommunal aktör. De lyder därmed inte under samma regleringar eller har samma uppdrag. Bygdebolagen kan vara ett sätt att åstadkomma sådant som inte kommunerna klarar av, men de arbetar ideellt, med egna medel, med egna frågor och de

skapar sitt eget 'vi.' De kan alltså fungera som ett viktigt komplement till kommunerna vad gäller landsbygdsutveckling, men kan inte ersätta dem helt.

På min fråga om bygdebolagens potential lyfter informanten från hela Sverige ska leva fram Herlitz och Aréns (2017) tankar ur skriften *Den första samhällsnivån*.

Elin: Vad är ett bygdebolag? Vad kan det bli? Potentialen.

Informant: Ja, men jag gillar ju på något sätt den här, på något sätt är det väl den som Ulla presenterar i Den första samhällsnivån. Att, kommunsammanslagningarna var, ur vissa perspektiv, ett misstag, men det är inte särskilt troligt att det kommer att dras tillbaks. För det är inte som att förutsättningarna för att driva små kommuner blir bättre, snarare tvärt om. Men att det här kan vara ändå en fungerande arbetsmetod för att lindra de negativa konsekvenserna och liksom ett sätt att organisera samverkan mellan offentliga och privata och ideella aktörer på de orter som har lämnats efter.

Informanten från Hela Sverige ska leva

I skriften skriver Herlitz och Arén (2017) om hur lokalsamhällets inflytande och möjligheter att påverka sin närmiljö minskat. Något de menar kan kopplas till att den utveckling som skett där mindre kommuner lagts ner och beslutsfattandet flyttats längre från medborgarna. Det behövs därför, enligt dem, ett nytt sätt att tänka som möjliggör "ett brett deltagande i lokalsamhället" (Herlitz & Arén 2017:4f).

De har därför tagit fram en modell för hur de anser att en lokal hållbar utveckling kan organiseras där lokalt engagemang förenas med kommunal organisation. Den vilar på tre ben bestående av: en form av direktvalda opolitiska kommunala nämnder, fördjupad översiktsplanering som tas fram i samarbete med lokalsamhällen samt lokal finansiering. Som förebild för lokal finansiering använder de organisationsformen bygdebolag (Herlitz & Arén 2017:6f).

Författarna menar att finansiering är en av grundförutsättningarna för att åstadkomma lokal utveckling och stabilitet. Detta eftersom det många gånger finns goda utvecklingsinitiativ, men saknas finansiering för att genomföra dem (Herlitz & Arén 2017:28). Som ett exempel kan återigen nämnas fallet Gunnarsdotter studerade där hon lyfter fram brist på resurser som den svaga punkten i bygdens mobilisering (Gunnarsdotter 2005:103). Herlitz och Arén (2017), såväl som informanten från Hela Sverige ska leva, menar alltså att bygdebolagen kan vara en del av sättet att skapa en fungerande samverkan mellan olika samhällssektorer. En samverkan som leder till förstärkt demokrati och ökad delaktighet på landsbygderna. Detta bör ske i samverkan mellan ideella, privata och offentliga resurser och engagemang (Herlitz & Arén 2017:37). En samverkansmodell som liknar den nätverksbaserade landsbygdsutveckling som Schucksmith (2012) förespråkar, där aktörer från

alla olika samhällsnivåer samverkar. Han menar att för att landsbygdsutveckling ska kunna ske så måste de företag, lokalsamhällen och institutioner som är parter i utövandet av governance länkas samman (Scucksmith 2012:12).

Bygdebolagens syn på samverkan med aktörer utanför bygden har inte betonats så mycket i uppsatsen eller framkommit tydligt i intervjuerna. Informanterna, framförallt de på Gotland, lyfter dock relativt ofta andra aktörer då de pratar om det de gör eller vill göra. I avsnittet 'På gränsen mellan samhällssektorer' såg vi ett exempel på hur ett av bolagen lyfte allt från privata entreprenörer i bygden, till Trafikverket, som exempel på aktörer de behöver samverka med för att kunna lösa väg- och vattenfrågor i sin bygd. De flesta av bolagen har också jobbat med Leaderprojekt, vilket kräver att de samverkar med Leaderkontoren och ibland även andra parter.

Bolagen samverkar även med kommunen, respektive regionen, på vissa sätt. Bristande överbryggande kapital har dock visat sig försvåra för Röstångas samarbete med Svalövs kommunpolitiker och det finns tendenser på att, åtminstone de gotländska bolagen, ser sig som aktörer som har till uppgift att knuffa Region Gotland i rätt riktning. Nedanstående citat är hämtat från fokusgruppsintervjun på Gotland då bolagen berättade att de har en viktig uppgift i att fungera som motvikt till den Visby-centrering som sker av utvecklingen på Gotland.

***Elin:** När du säger att det är mycket Visbycentrerat, vad menar du då?*

/.../

***GUBIS-ledamot:** Det är just, var satsas det medel? Var bygger man ut? Ja, var satsas de gemensamma pengar som vi har, så att säga. Det är ju en stark Visby-centrering. För att vara en liten jämvikt på något vis, att föra landsbygdens talan. Det har ju alla föreningar gjort.*

Styrelseledamot GUBIS

I uppsatsen är det främst bygdebolagens fokus på att 'bygdesäkra' sin utveckling som lyfts fram. Under intervjuerna målar dock de aktiva i bolagen upp större visioner än så. GUBIS-ledamöterna berättar om hur de hjälpts åt då nya bygdebolag vill starta, bland annat genom att låta nya bolag kopiera de äldre bygdebolagens bolagsordningar. Då jag frågade de gotländska bygdebolagen om varför de delar med sig på det här sättet istället för att hålla idéerna för sig själva och få fördelar gentemot andra bygder möttes jag av ett gapskratt från samtliga deltagare.

***Elin:** Och varför vill ni hjälpas åt istället för att lyfta Nygarn mer för att komma före alla andra?*

Alla skrattar jättemycket

GUBIS-ledamot: *Sådana tankar har vi aldrig haft. Nej jag tror att det handlar väldigt mycket om att vi är landsbygdsutvecklare. Allihop är landsbygdsutvecklare och gemensamt har vi att vi vill utveckla landsbygden. Och då vill man naturligt på något vis hjälpas åt allihop, för att åstadkomma så mycket som möjligt.*

Styrelseledamot i GUBIS

Ledamöterna i GUBIS första reaktion till min fråga var att skratta. Så främmande tycktes tanken vara. De gotländska bygdebolagen arbetar visserligen för att utveckla sina områden men de drivs dessutom av en gemensam vilja att utveckla landsbygden. Den viljan förenar dem och gör att de kan samarbeta utan en känsla av konkurrens sinsemellan. Under det GUBIS-möte där jag var med som observant var det en genomgående stöttande känsla. De bygdebolag som berättade om framgångar gratulerades och de som berättade om motgångar fick tips och kontakter från de andra.

På min fråga om varför det finns så pass många bygdebolag på Gotland svarade ordförande för GUBIS med att ”det ena föder det andra”. Att när det finns några bolag är det lättare att se bildandet av bygdebolag som en möjlig lösning, att det går att göra. Ytterligare en bidragande faktor torde dock vara själva samarbetet och stödet som finns i nätverket GUBIS.

Elin: *Vad är målet med att ni finns?*

/.../

GUBIS-ledamot: *Det var ju så ganska tidigt att vi bildade GUBIS, jag tror vi var kanske 5 utvecklingsbolag som var igång när GUBIS bildades. Och utgångspunkten var ju att just dela erfarenheter. Och sen att, också att hjälpas åt med de som ville bilda utvecklingsbolag, som var nya. Så, det har också varit en viktig mission. Men det är klart att just det här att kunna delge varandra erfarenheter. Det har ju egentligen varit huvudsyftet med det.*

Styrelseledamot i GUBIS

Nätverket bildades, som citatet säger, i syfte att utbyta erfarenheter. Genom utbytet som sker mellan bolagen intensifieras deras kunskap om att arbeta som bygdebolag. De kan dra nytta av varandras upptäckter och lära av varandras misstag. Det fungerar som en slags fortbildning inom metoden bygdebolag.

Samarbetet i GUBIS har även fått effekter utanför de gotländska bolagen. Deltagarna i fokusgruppsintervjun berättar om att GUBIS har stärkt både de enskilda bygdebolagen och bygdebolag som organisationsform.

Jag tror att varje bolags röst blir starkare. För att man vet att det finns 11 bolag till och att vi har den här ideella föreningen. Så att, det är nog min uppfattning. Jag vet inte vad ni andra känner i bolagen, men jag tror att när man pratar med

oss så är det liksom att utvecklingsbolagen ses på ett sätt som enskilt, men också väldigt mycket i sammanhanget med varann. Det tycker jag mig uppleva i alla fall att många 'ah, just det. Det är ni i utvecklingsbolagen' och då även om det bara är ett utvecklingsbolag då får alla en skjuts av att det görs saker i något bolag.

Ordförande GUBIS

De enskilda bolagen kan, som tidigare konstaterats, ses som utvecklingsinstitutioner. Samarbetet i GUBIS innebär att de gotländska bolagen institutionaliseras ytterligare eftersom deras verksamhet uppgår i ännu ett "större och mer etablerat sammanhang som inte är beroende av enskilda individer" (Berglund 1998 se Gunnarsdotter 2005:). Detta stärker de enskilda bolagen, såväl som metoden. Som citatet tyder på bidrar föreningen dessutom till att kunskapen om organisationsformen sprids till resten av samhället. På så sätt ökar tillitskapitalet, det överbryggande sociala kapitalet, mellan bolagen och utomstående aktörer. Schucksmith (2012:3) menar att för att lokalsamhällen ska lyckas med sin utveckling behöver de nätverk som sträcker sig utanför deras bygder. Att sprida kunskapen om organisationsformen och på så sätt bygga upp det överbryggande sociala kapitalet runt bygdebolagen är alltså viktigt för att bolagen ska kunna arbeta för utveckling i högre grad.

6.3 Sammanfattning av kapitel 6

Förklaringsmodellen Bourdieueconomics pekar på vikten av formella institutioner och socialt kapital för att bygga upp en plats välstånd. I det här kapitlet konstateras att organisationsformen bygdebolag har utvecklats till att bli en institution. Bygdebolag har blivit mer än de enskilda organisationerna och är nu 'ett sätt att utveckla landsbygden på'. Det är en metod för landsbygdsutveckling som drivs av egna normer som vinstudelningsbegränsning och en betoning på sociala värden, men som samtidigt följer de ekonomiska normer som finns inom samhällssystemet. Bygdebolagen är en kanal där bygder kan placera sina utvecklingsidéer. De har en metod som gör att de kan mobilisera de resurser som krävs för att genomföra idéerna. För att kunna göra detta är bolagen beroende av socialt kapital. Då detta sker kan bolagen bidra till ökat välstånd i sina bygder.

Kapitlet har också visat att bygdebolagens framväxt är en del av governancetrenden. De har byggts upp av sina bygder för att utveckla sina lokalsamhällen. Det finns dock en risk med detta då bygdebolagen inte har kommunens uppdrag att inkludera alla i utvecklingen. Bolagen kan alltså vara en del av lösningen för en hållbar landsbygdsutveckling, men inte hela. Avsnittet har lyft ett exempel på en samverkansmodell där bygdebolagen framförallt står för en metod för lokal finansiering. Avslutningsvis har det visat att bolagen kan utveckla metoden genom att samarbeta och på så sätt öka kunskapen om den. Det leder till ökad kompetens inom bolagen, men

också till att bygga upp det överbryggande sociala kapitalet runt bolagen, något som är viktigt för att kunna bidra till landsbygdsutvecklingen i högre grad.

7 Slutsats

Bygdebolag har blivit en allt vanligare aktör inom landsbygdsutvecklingen, men är ändå relativt outforskade. Med utgångspunkt i upplevelserna från personer som agerar i eller runt bygdebolag har dess uppbyggnad, organisationsform och potential undersökts. Arbetet har styrts av en strävan efter att undersöka bygdebolag som en metod för landsbygdsutveckling.

De slutsatser som kan dras från undersökningen presenteras nedan.

7.1 Varför har bygdebolag bildats?

Samhällsutvecklingen har lett till att staten dragit sig tillbaka från landsbygderna och kommunerna centraliserats. Detta har medfört att uppgifter som tidigare hanterades av kommuner inte utförs eftersom de aktörer som redan finns på landsbygden inte är anpassade för det. Det har skapats ett tomrum mellan ideell och privat sektor, där kommunen tidigare agerade. Organisationsformen bygdebolag har bildats för att fylla det tomrummet och tar därför på sig uppgifter som tidigare hörde till det kommunala ansvaret. För att kunna göra detta har de ansett sig tvungna att bilda aktiebolag. Aktiebolagsformen har varit ett sätt att anpassa sig efter ett system som inte beviljar banklån till föreningar. Även andra utomstående aktörer ser bolagsformen som ett tecken på seriositet, en vilja att ställa upp på samhällets villkor för utveckling samt långsiktighet. Genom att bilda aktiebolag agerar bygdebolagen enligt de normer och förväntningar som finns i samhällssystemet, något som underlättar deras verksamhet. Dessa bygdeägda aktiebolag, som inte delar ut vinst utan återinvesterar den i bygden, har alltså bildats för att det behövdes en sådan organisation för att kunna utföra verksamhet som tidigare utfördes av stat och kommun på landsbygden.

7.2 Hur engagerar bygdebolagen sina lokalsamhällen?

För att få energin och lust till att skapa förändring krävs en känsla av att kunna påverka sin närmiljö. Fallstudien i Röstånga visade att aktieägarna investerade i de projekt som kunde ge den förändring de ville se. I bygdebolagen kan bygder mobilisera kapital och resurser som de själva kontrollerar. På så sätt får de inflytande över sin närmiljö. Ytterligare en förutsättning för mobilisering är att det finns en tro på att förändring är möjligt. I kapitel 4 visas att RUAB:s mobiliseringen underlättades då de lyckats med sina första projekt och kunde visa upp resultatet av det.

Aktiebolagsformen har även visat sig engagera nya personer, de som inte engagerat sig i bygdeutvecklingen tidigare. Aktiebolaget associeras med

handlingskraft och representerar en investeringsform som är välkänd för många, vilket skapar förtroende. På samma sätt som vi investerar i aktier och förväntar oss att det ska ge utdelning verkar denna grupp hysa tilltro till att tid och pengar som sätts in i bygdebolag leder till ett resultat.

Ett genomgående resultat är vikten av socialt kapital för att bygdebolagen ska fungera. Mellanmänsklig tillit är avgörande för att kunna arbeta tillsammans (Rothstein 2003:98). För att få bygden att investera tid och pengar i bolagen krävs tillit inom bygden, ett inbundet socialt kapital. I Röstånga krävdes det att de först byggde upp det inbundna sociala kapitalet inom bygden för att kunna inleda utvecklingsprocessen överhuvudtaget. På samma sätt har överbyggande socialt kapital visat sig vara viktigt för att bygdebolagen ska kunna samverka med aktörer utanför bolagen.

7.3 Hur kan bygdebolagen bidra till landsbygdsutvecklingen?

Statens tillbakadragande har medfört att ett ökat ansvar för landsbygdsutvecklingen ligger på andra samhällsaktörer. En styrelseform som brukar kallas för governance.

Uppsatsen visar hur organisationsformen bygdebolag, genom att formalisera sin verksamhet, har utvecklats till att bli mer än de enskilda utvecklingsinitiativen. Den har blivit en metod för landsbygdsutveckling som både drivs av egna normer i form av sociala värden och vinstudelningsbegränsning och samtidigt följer de ekonomiska normer som finns inom samhällssystemet. Bygdebolagen är kanaler där utvecklingsidéer kan placeras. De har regleringar som ser till att deras utveckling stannar i bygden och de har eller kan skaffa det kapital som krävs för att idéerna ska bli verklighet. På så sätt har bygdena byggt upp kapaciteten att hantera det ökande ansvaret för landsbygdsutvecklingen som kommit med governance.

En risk som lyfts fram med att lokalsamhällsorganisationer som bygdebolag får ansvaret för sin bygds utveckling är att de inte har samma ansvar att omfatta alla medborgare som kommuner har. De skapar sitt eget 'vi', vilket riskerar att personer hamnar utanför den utveckling som sker. Det lokala ansvaret för utveckling riskerar även att leda till klyftor mellan bygder som har bygdebolag eller andra organisationer som kan bygga upp bygdens kapacitet och välbefinnande och de som saknar sådana aktörer (Schucksmith 2012:14).

Ett sätt att minska risken för att klyftor bildas är att ha ett nätverksbaserat perspektiv på landsbygdsutveckling. Utifrån detta perspektiv är en avgörande faktor för utveckling att det finns aktörer med kapaciteten att länka samman de företag, lokalsamhällen och institutioner som genom governance delar på ansvaret för landsbygdsutvecklingen. Detta tyder på att bygdebolagen, genom sin roll på gränsen mellan ideell och privat sektor, och genom att ha utvecklats till institutioner, kan komma att spela en viktig roll inom

landsbygdsutvecklingen framöver. Framförallt bygdebolagens modell för lokal finansiering har lyfts fram som ett möjligt bidrag till en hållbar landsbygdsutveckling där ideella, privata och offentliga resurser och engagemang förenas (Herlitz och Arén 2017:37).

Samarbetet i GUBIS har visat att då bygdebolagen samarbetar och delar med sig av sina erfarenheter intensifieras kunskaperna om hur metoden kan användas och vad den kan innebära, både inom bolagen och i samhället. Då kännedomen om metoden ökar stärks det överbyggande sociala kapitalet mellan bolag och samhälle, vilket i sin tur underlättar för samverkan med aktörer utanför bygdebolagen. Detta kan i sin tur öka möjligheten för att framgångsrikt använda metoden med bygdebolag för att utveckla landsbygderna.

Syftet med den här uppsatsen har varit att undersöka bygdebolag som en metod för landsbygdsutveckling. Studien har visat att bygdebolagen inte är den enda metoden som behövs för en hållbar landsbygdsutveckling, men de erbjuder en metod för att agera i ett tomrum som ingen annan aktör kan fylla idag. För de bygder där ett bygdebolag finns och fungerar har det också visat sig vara ett sätt för lokalsamhällen att ta tillbaka kontrollen över sin utveckling.

Måste vi leva med de här husen, de här verksamheterna, de här fallfärdiga grejerna, den här trafiken, nedläggningshotade skolan? Ska vi finna oss i de här sakerna? För att det är någon som har bestämt att det ska vara så liksom. Vi har ett system som säger att det ska vara så. En samhällsordning som säger att det ska vara så. Har vi ett sådant system måste vi hitta ett sätt att verka i ett sånt system där vi kan få kontroll på vår egen närmiljö. Så att vi kan gå med barnen till skolan. Så att skolan inte lägger ner. Så att det blir färg på övergångsstället och så vidare.

Och i vårt fall har ett sånt varit att starta det här bygdebolaget för att kunna förändra de saker som påverkar hela lokalsamhället.

Ordförande för Röstånga Tillsammans och RUAB

8 Vidare forskning

I arbetet med den här uppsatsen har min ambition varit att ge läsaren en övergripande bild av vad bygdebolagen är och hur de fungerar. Denna ansats har gjort att jag under arbetets gång stött på många intressanta frågor som jag inte haft möjlighet att fördjupa mig i. Jag anser därför att det skulle vara värdefullt om någon valde att ta min undersökning vidare genom att undersöka någon av dessa ämnen:

En jämförelse mellan 'Röstångamodellen' och 'Gotlandsmodellen'. Har valet mellan att bilda aktiebolag med en ideell förening eller att arbeta endast via aktiebolag någon betydelse för bygdebolagets möjlighet att arbeta med landsbygdsutveckling? Medför någon av modellerna begränsningar? Kan modellerna anses passa olika bygder olika bra? Påverkar bygders historia och organisationstraditioner vilken modell som är lämpligast?

En jämförelse mellan bygdebolag och andra liknande initiativ för bygdeutveckling. Ett exempel är *Råne älvdals rådet i Gunnarsby församling ekonomiska förening* (RÅEK). RÅEK är en ekonomisk förening där privatpersoner, företag och föreningar i bygden är delägare. Spelar aktiebolagsformen någon roll för möjligheterna att arbeta med bygdeutveckling eller kan en ekonomisk förening fungera lika bra?

En närmare undersökning av den demokratiska aspekten i bygdebolagen. Vilka har inflytande över utvecklingen som sker via bygdebolag? Vad innebär det för en bygd? Det skulle också vara intressant att jämföra den representativa demokratin på kommunnivå med direktdemokratin i bygdebolagen. Hur stora möjligheter har lokalsamhällen till att påverka sin utveckling i respektive form? Kan de båda formerna samverka? Vad innebär det för den representativa demokratin att initiativ som bygdebolag dyker upp.

Avslutningsvis så skulle det också vara intressant att undersöka det gotländska bolag jag valde att inte inkludera i min studie, Gotlands Lokalfinansiering AB. Det har fem aktieägare, varav tre är gotländska bygdebolag. Det är inte geografiskt avgränsat till någon bygd utan har Gotland som verksamhetsområde. Dess verksamhet kretsar kring att hjälpa gotländska entreprenörer och investerare mötas. Varför har de tre bygdebolagen varit med och startat Gotlands Lokalfinansiering AB? Vad kan göras via det nya bolaget som de enskilda inte kunde? Slutligen, vad kan Gotlands lokalfinansiering sägas vara? Är det ett bygdebolag då det inte verkar för en bygd?

9 Referenser

Bolagsverket (2019-09-16). *Aktiebolag med vinstutdelningsbegränsning*. Tillgänglig:

<https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/starta/vinstutdelning-1.3169> [2019-12-18a]

Bolagsverket (2019-04-11). *Starta aktiebolag*. Tillgänglig:

<https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/starta/starta-aktiebolag-1.3126> [2019-12-20b]

Bolagsverket (2020-01-02). *Vad är ett aktiebolag?*. Tillgänglig:

<https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/vad-1.3068> [2019-12-27c]

Bouma, G (1998). Distinguishing institutions and organisations in social change. *Journal of Sociology*. vol. 34 (3). ss. 232-245.

Cras, P & Norrby, T (u.å.). *En framtida struktur för samverkan mellan Region Gotland och lokala utvecklingsaktörer*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: <https://www.gotland.se/104817> [2020-01-04]

Flyinge Bygdegemenskapsaktiebolag (svb). *Ett bygdebolag bildas*. Tillgänglig: <http://fbgab.se/om-fbgab/ett-bygdebolag-bildas/> [2019-11-23]

Gotlands Lokalfinansiering AB. *Historien bakom Gotlands Lokalfinansiering*. Tillgänglig: <https://gotlandslokalfinansiering.se/om-oss> [2020-01-04]

Gunnarsdotter, Y (2005). *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap: Den svenska landsbygdens omvandling ur Locknevis perspektiv*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet

Hedlund, G & Montin, S (red.) (2009). *Governance på svenska*. Stockholm: Santérus Academic Press Sweden

Herlitz, U & Arén, H (2017). *Den första samhällsnivån*. [Skrift]. Hela Sverige ska leva

Justitiedepartementet (2004). *Aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning*. (Proposition 2004/05:178). Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49bb65/contentassets/28222f84f59d48d5bd2aab6373e98d8e/aktiebolag-med-sarskild-vinstutdelningsbegransning>

Key Differences (2020). *Difference Between Organization and Institution*.
Tillgänglig:<https://keydifferences.com/difference-between-organization-and-institution.html> [2020-01-08]

Kiladalens Utveckling AB. *Vad är ett Lokal Utvecklingsaktiebolag?*.
Tillgänglig: https://stavsjo.se/kuab/?page_id=20 [2019-12-16]

Kvale, S & Brinkmann, S (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kvale, S & Brinkmann, S (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Kulturdepartementet (1999). *Demokratiutredningens forskarvolym VII. Civilsamhället Del 2*. (SOU 1999:84).
Tillgänglig:<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/1999/01/sou-199984--/> [2019-09-12]

Lantmäteriet. Tillgänglig: <https://minkarta.lantmateriet.se/> [2020-01-02]

Nationalencyklopedin. *borgen*.
Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/borgen> [2019-12-21]

När Sockenförening. *Utvecklingsbolag*.
Tillgänglig: <http://nar.se/utvecklingbolag/> [2019-11-18]

Petersson, G (2012). *Vad är ett bygdebolag?*.
Tillgänglig:<http://www.flyinge.nu/bgab/Beskrivning%20av%20bygdebolag.pdf> [2019-09-12]

Pripp, O. (1999). Reflektioner och etik. I: Öhlander (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur

Putnam, R (2001). The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. *The American Prospect*. (2001-12-19).
Tillgänglig:<https://prospect.org/infrastructure/prosperous-community-social-capital-public-life/> [2019-12-09]

Riedmüller, S (2012). *Utvecklingsbolag för en levande landsbygd – En studie om nya vägar att gå för landsbygdsutveckling på Gotlands landsbygd*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för stad och land. (C-uppsats/kandidat)

Ronnby, A (1994). *Mobilizing local communities*. Härnösand: Mitthögskolan

Rothstein, B (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag

Röstånga Utvecklingsaktiebolag (svb). *Press*. Tillgänglig: <http://ruab.org/press> [2019-12-21b]

SCB (2019-05-10a) *Folkmängd i riket, län och kommuner 31 mars 2019 och befolkningsförändringar 1 januari–31 mars 2019*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/kvartals--och-halvarsstatistik--kommun-lan-och-riket/kvartal-1-2019/> [2020-01-02]

SCB (2019-10-24b) *Statistiska tätorter 2018; befolkning, landareal, befolkningstäthet*. Tillgänglig: www.scb.se/MI0810 [2020-01-02]

Schucksmith, M (2012). *Future Directions in Rural Development?*. Dunfermline: Carnegie UK Trust.

SFS 2017:725 *Kommunallag*. 2 kap. 3§.

Parlamentariska landsbygdskommittén (2017). *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd*. (SOU 2017:1)

Röstånga Tillsammans (2010). *Stadgar för Röstånga Tillsammans – för utveckling och samarbete!*. Tillgänglig: <http://rostangatillsammans.se/dokument-och-lankar> [2019-10-31]

Svendsen, G.L.H (2006). Studying social capital in situ: A qualitative approach. *Theory and Society*. vol. 35. ss. 39–70.

Svendsen, G.L.H & Svendsen, G.T (2003). On the wealth of nations: Bourdieueconomics and social capital. *Theory and Society*. vol. 32. ss. 607–631.

Teorell, J & Svensson, T (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Stockholm: Liber

von Essen, J & Svedberg, L (2019). Organisationer och engagemang i det svenska civilsamhället. I: von Essen (red), J. *Det svenska civilsamhället: en introduktion*. 2 uppl. Idealistas förlag. ss. 43-83.

Zleep Hotels. *Den danska ”hygge” är något helt speciellt*. Tillgänglig: <https://www.zleep.com/se/erbjudanden/den-danska-hygge-ar-nagot-helt-speciellt/> [2020-01-19]

Öhlander, M (1999). Deltagande observation. I: Öhlander (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur

Video

Leader Linné (2018). Nils Phillips – Röstånga – Aktiva Byar [Video].
Tillgänglig: <https://www.youtube.com/watch?v=G6MmOFn1yUw&t=714s>
[2020-01-02]

Icke publicerade källor

GUBIS (2019). Bolagsöversikt 191110.

Virudden Utveckling AB (u.å.). Bolagsordning för Virudden Utveckling AB.

Bilaga 1: Checklista – gruppintervju styrelse

- Presentera mig själv och min uppsats
- Är det ok att jag spelar in?
- Styrelsepresentation. Vilka är ni?
- **Tidslinje**
- Samarbeten.
- Något som förändrats?
- Nutidsfrågor: (Vad gör ni idag? Hur ser framtiden ut? Vad är RUAB för Röstånga?)
- Något mer?
- Bilder på tidslinjerna i uppsatsen?
- Kompletteringar via telefon?

Reflektioner:

Vart ville de med intervjun? Vad ville de berätta om?

Bilaga 2: Checklista – enskild intervju styrelsemedlem

- Presentera mig själv och min uppsats
- Är det ok att jag spelar in?
- Vem är du?
- ...Utgå ifrån tidslinjen om möjligt...
- RUAB och Röstånga
- Vikten av att vara lokal
- Styrelsen: Vilka är med? Varför?
- Engagemang
- Inflytande
- Uppdelningen bolag/ideell förening
- Betydelsen av bolag. Begränsningar med bolag.
- Utmaningar/misstag
- Tack! Något mer?
- Kompletteringar via telefon?

Reflektioner:

Vart ville hen med intervjun? Vad ville hen berätta om?

Bilaga 3: Checklista – enskild intervju engagerad/aktieägare

Huvudfokus: Ta reda på vad som skapar engagemang och vad som motverkar.

Presentera mig själv och min uppsats

Är det ok att jag spelar in?

Vem är du?

När började du engagera dig i RUAB/köpte du aktier i RUAB?

Röstånga

Vikten av det lokala

Vad/vilka är RUAB?

Betydelse bolag. Kunde det här hänt på annat sätt?

Engagemang:

Inflytande: Vem kan påverka?

Tack! Något mer?

Kompletteringar via telefon?

Reflektioner:

Vart ville hen med intervjun? Vad ville hen berätta om?

Bilaga 4: Checklista – enskild intervju tjänsteperson

Presentera mig själv och min uppsats

Är det ok att jag spelar in?

Vem är du?

Röstånga

RUAB

Samarbete

Betydelse bygdebolag

Hur började det?

Andra orter. Skillnad?

Tack! Något mer?

Kompletteringar via telefon?

Reflektioner:

Vart ville hen med intervjun? Vad ville hen berätta om?